

P L S K I
FADN

SYSTEM ZBIERANIA I WYKORZYSTYWANIA
DANYCH RACHUNKOWYCH Z GOSPODARSTW ROLNYCH

Poziom i struktura dochodów rodzin rolniczych z gospodarstw prowadzących rachunkowość w 2010 roku

WARSZAWA 2012

Poziom i struktura dochodów rodzin rolniczych z gospodarstw prowadzących rachunkowość w 2010 roku

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

dr inż.	Lech Goraj
dr inż.	Stanisław Mańko
mgr inż.	Katarzyna Kambo
mgr	Paweł Michalak

Warszawa 2012

Redakcja techniczna

Dariusz Osuch

Renata Płonka

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-271-9

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Rolnej

00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984

Tel.: (0 22) 505 44 39

Tel./faks: (0 22) 826 93 22

E-mail: portal@fadn.pl

Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Podstawowe informacje o Wspólnotowej Sieci Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (FADN)	6
2.1. Informacje ogólne	6
2.2. Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych	7
2.2.1. Do 2009 roku obrachunkowego.....	7
2.2.2. Od 2010 roku obrachunkowego.....	9
2.3. Zakres podmiotowy FADN.....	11
2.4. Wybór próby gospodarstw rolnych z pola obserwacji FADN	12
2.5. Zakres przedmiotowy FADN.....	12
2.6. Cele opracowania	13
3. Metoda i obiekty badań.....	14
3.1. Metoda	14
3.2. Jednostki badań.....	15
4. Struktura zbioru gospodarstw rolnych podlegających analizie dochodu gospodarstw domowych rolników	19
5. Analiza rozkładu gospodarstw domowych według dochodu rodziny rolniczej ..	22
6. Analiza dochodów gospodarstw domowych rodzin rolniczych	26
6.1. Analiza struktury dochodów rodzin rolniczych z gospodarstw rolnych grupowanych według typów rolniczych (TF8)	26
6.2. Analiza struktury dochodów rodzin rolniczych z gospodarstw rolnych grupowanych według klas wielkości ekonomicznej (ES6)	30
6.3. Analiza struktury dochodów rodzin rolniczych z gospodarstw rolnych grupowanych według klas obszarowych (UAA6).....	34
7. Podsumowanie	38

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura procentowa zwrotów ankiet w badanych gospodarstwach	18
Wykres 2. Struktura procentowa gospodarstw domowych według zadeklarowanej wielkości dochodu spoza gospodarstwa rolnego.....	18
Wykres 3. Struktura gospodarstw rolnych według typów rolniczych (TF8)	19
Wykres 4. Struktura gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej (ES6).....	20
Wykres 5. Struktura gospodarstw rolnych według klas obszarowych (UAA6).....	21
Wykres 6. Rozkład liczebności gospodarstw według dochodu rodziny rolniczej.....	22
Wykres 7. Rozkład liczebności gospodarstw według dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego ..	23
Wykres 8. Rozkład liczebności gospodarstw w grupie które wypełniły ankietę uzyskujących dochody spoza gospodarstwa	24
Wykres 9. Rozkład liczebności gospodarstw, uzyskujących dochody spoza gospodarstwa.....	24
Wykres 10. Wartość dochodu spoza gospodarstwa rolnego w relacji do średniego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej w 2010 roku (25 846 zł).....	25
Wykres 11. Dochód rodziny rolniczej w poszczególnych typach rolniczych (TF8)	26
Wykres 12. Wielkość i struktura rodzajowa dochodu rodzin rolniczych w poszczególnych typach rolniczych (TF8).....	27
Wykres 13. Udział dochodów spoza gospodarstwa rolnego w dochodzie rodzin rolniczych w poszczególnych typach rolniczych (TF8)	29
Wykres 14. Dochód rodziny rolniczej w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej (ES6)	30

Wykres 15. Wielkość i struktura rodzajowa dochodu rodzin rolniczych w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej (ES6).....	31
Wykres 16. Udział dochodów spoza gospodarstwa rolnego w dochodzie rodziny rolniczej w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej (ES6)	33
Wykres 17. Dochód rodziny rolniczej w poszczególnych klasach powierzchni użytków rolnych (UAA6).....	34
Wykres 18. Wielkość i struktura rodzajowa dochodu rodzin rolniczych w poszczególnych klasach obszarowych (UAA6).....	35
Wykres 19. Udział dochodów spoza gospodarstwa rolnego w strukturze dochodu rodzin rolniczych w poszczególnych klasach obszarowych (UAA6)	37

1. Wstęp

Decydujący wpływ na podejmowane przez rolnika produkcyjne i inwestycyjne decyzje w gospodarstwie rolnym ma sytuacja finansowa i ekonomiczna rodziny. Zależność ta wynika z faktu, że w indywidualnych gospodarstwach rolnych, w odróżnieniu od przedsiębiorstw, nie ma wyraźnego rozdziału pomiędzy gospodarstwem rolnym i gospodarstwem domowym rodziny rolnika. W szczególności dotyczy to przepływu kapitału. W okresie obrachunkowym realizowane są, w zależności od bieżących potrzeb, dwukierunkowe przekazania kapitału pomiędzy gospodarstwem rolnym i gospodarstwem domowym. Z tego powodu istotne są informacje dotyczące dochodów zarówno z gospodarstw rolnych jak i spoza gospodarstw.

Dla pełnego przedstawienia sytuacji finansowej w gospodarstwach rolnych pogrupowano je według trzech kryteriów:

- typu rolniczego,
- klas wielkości ekonomicznej,
- klas wielkości obszarowej.

Analizę wykonano wykorzystując dane rachunkowe zbierane w ramach Polskiego FADN oraz dane o dochodach spoza gospodarstwa rolnego uzyskane z badania ankietowego, przeprowadzonego w tych samych gospodarstwach, w których prowadzona jest rachunkowość dla potrzeb Polskiego FADN.

Analiza jest kontynuacją badań prowadzonych w tym obszarze od 2004 roku. Prezentowane wyniki są w pełni zgodne z pojęciami i kategoriami ekonomicznymi, prezentowanymi w publikacjach Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich UE (DG AGRI).

2. Podstawowe informacje o Wspólnotowej Sieci Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (FADN)

2.1. Informacje ogólne

FADN to europejski system zbierania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, którego formalne funkcjonowanie rozpoczęło się w 1965 r.

FADN był tworzony etapowo w miarę poszerzania Unii Europejskiej, na podstawie Rozporządzenia Rady EWG nr 79/65/EEC z dnia 15 czerwca 1965 r. w sprawie utworzenia sieci zbierania danych rachunkowych dotyczących dochodów i działalności gospodarstw rolnych w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej. W początkowej fazie (etap I) system zaistniał w sześciu krajach założycielskich (Belgii, Francji, Holandii, Luksemburgu, Niemczech i Włoszech), a po poszerzeniu w 1973 r. (etap II) także w Wielkiej Brytanii, Irlandii i Danii. Od 1981 r. (etap III) dodatkowo w Grecji, od 1986 r. (etap IV) do badań włączono Hiszpanię i Portugalię, a od 1995 r. (etap V) Finlandię, Szwecję i Austrię. Od 1 maja 2004 r. (etap VI) do systemu FADN weszły także: Cypr, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Słowacja, Słowenia, Republika Czeska i Węgry, a od 1 stycznia 2007 r. (etap VII) Rumunia i Bułgaria.

Od 2007 r. FADN funkcjonuje na terenie 27 państw członkowskich UE.

Mapa 1. Etapy tworzenia FADN w Europie

Unikalność FADN polega na tym, że gromadzi on dane zaliczane do grupy wrażliwych, które opisują sytuację ekonomiczną i finansową gospodarstw rolnych.

FADN, mając na uwadze cele do spełnienia, bazuje na danych rachunkowych dostarczanych przez rachunkowość realizowaną w konwencji tzw. rachunkowości zarządczej. Ta odmiana rachunkowości, w odróżnieniu od finansowej¹, ma na celu jak najpełniejsze odzwierciedlenie sytuacji produkcyjno – ekonomicznej gospodarstwa rolnego. O wyborze tej odmiany rachunkowości zdecydowała chęć podejmowania decyzji adekwatnych do sytuacji gospodarstw rolnych.

W polu obserwacji FADN znajdują się gospodarstwa towarowe, mające zasadniczy udział w tworzeniu wartości dodanej w rolnictwie. Za takie uznawane są gospodarstwa, które mieszczą się w grupie gospodarstw wytwarzającej w danym regionie FADN lub państwa członkowskiego co najmniej 90% wartości Standardowej Produkcji (SO).

W poszczególnych państwach członkowskich występują różne minimalne progi wielkości ekonomicznej gospodarstw rolnych włączanych do pola obserwacji FADN (Patrz: Tabela 1). Różnice te wynikają przede wszystkim z powodu istniejących różnic w strukturze agrarnej państw członkowskich.

Należy podkreślić, że baza danych FADN jest jedyną, w której dane gromadzone są według jednolitych zasad, a gospodarstwa tworzą statystycznie reprezentatywną próbę towarowych gospodarstw rolnych funkcjonujących na obszarze Unii Europejskiej.

2.2. Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych

2.2.1. Do 2009 roku obrachunkowego

Zasady klasyfikacji gospodarstw zostały precyzyjnie określone i po raz pierwszy formalnie ustanowione Decyzją Komisji (EWG) 78/463/EEC z dnia 7 kwietnia 1978 r. Według tych zasad gospodarstwa rolne funkcjonujące na terenie Wspólnoty klasyfikowane są według dwóch kryteriów:

- wielkości ekonomicznej,
- typu rolniczego.

W podstawowej klasyfikacji gospodarstw rolnych mają zastosowanie następujące parametry ekonomiczne:

- standardowa nadwyżka bezpośrednia (SGM),
- europejska jednostka wielkości (ESU).

---

¹ Rachunkowość finansowa podlega odpowiednim przepisom prawa, które są różne w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej.

Standardowa nadwyżka bezpośrednia (SGM) jest nadwyżką wartości produkcji danej działalności rolniczej nad wartością kosztów bezpośrednich w **przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcji**. W celu wyeliminowania wpływu zmian w produkcji (np. wywołanych złą pogodą) lub cen produktów i środków produkcji, do obliczeń przyjmowane są średnie z trzech lat odpowiedniego okresu, na podstawie uśrednionych danych rocznych z danego regionu. Z tego właśnie powodu, pojęcie nadwyżki bezpośredniej zostało uzupełnione terminem „standardowa”.

Współczynniki SGM są obliczane dla każdego regionu statystycznego i dla każdej prowadzonej działalności w odniesieniu do 1 hektara uprawy lub 1 sztuki zwierzęcia². W Unii Europejskiej wylicza się SGM dla 105 działalności.

Tak duża liczba pozycji w zestawach standardowych nadwyżek bezpośrednich odzwierciedla nie tylko zróżnicowanie rolnictwa w Unii Europejskiej, ale także ukazuje poziom stosowanej szczegółowości, zapewniający porównywalność dostarczanych wyników, a tym samym realnie odzwierciedlający sytuację w rolnictwie.

Europejska Jednostka Wielkości (ESU) jest parametrem służącym do określania wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego ustalonej na podstawie standardowych nadwyżek bezpośrednich gospodarstwa. Jedno ESU odpowiada równowartości 1 200 euro.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego stanowi jedno z kryteriów używanych dla charakteryzowania gospodarstwa rolnego we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych. Jest ona określana na podstawie sumy wartości standardowych nadwyżek bezpośrednich (SGM) wszystkich działalności występujących w gospodarstwie.

Typ rolniczy gospodarstwa rolnego jest drugim kryterium stosowanym w klasyfikacji gospodarstw rolnych. Jest on określany na podstawie udziału poszczególnych działalności w tworzeniu ogólnej wartości standardowej nadwyżki bezpośredniej (SGM) gospodarstwa.

W zależności od pożądanego stopnia dokładności, typy rolnicze gospodarstw są dzielone na:

- 8 typów ogólnych i grupę gospodarstw niesklasyfikowanych (oznaczanych z użyciem jednego znaku),
- 17 typów podstawowych (oznaczanych z użyciem dwóch znaków),
- 50 typów szczegółowych (oznaczanych z użyciem trzech znaków),
- 31 podtypów typów szczegółowych (oznaczanych z użyciem czterech znaków).

Współczynniki SGM liczone są okresowo na podstawie średnich danych z trzech kolejnych lat w wydzielonych regionach państw członkowskich. Komisja UE ustala listę działalności rolniczych,

---

² Wyjątek: - SGM dla grzybów odnosi się do 100 m² uprawy,
- SGM dla drobiu odnosi się do 100 szt. zwierząt.

dla których konieczne jest policzenie SGM. W Polsce lista, dla której obliczono SGM'2002, obejmuje 71 działalności rolniczych.

2.2.2. Od 2010 roku obrachunkowego

Według znowelizowanych zasad WTGR, w klasyfikacji gospodarstw rolnych stosuje się nowy parametr ekonomiczny, którym jest Standardowa Produkcja (z ang. Standard Output, w skrócie SO).

Standardowa Produkcja (SO) jest to średnia z 5 lat wartość produkcji określonej działalności rolniczej (roślinnej lub zwierzęcej) uzyskana z 1 ha lub od 1 zwierzęcia³ w ciągu 1 roku, w przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcyjnych. W celu wyeliminowania wahań wartości produkcji (powodowanych np. złą pogodą) czy też cen produktów i środków do produkcji, do obliczeń przyjmowane są średnie z 5 lat odpowiedniego okresu, na podstawie uśrednionych danych rocznych z danego regionu.

WTGR narzuca konieczność obliczania zestawów współczynników SO dla każdego regionu rolniczego i dla każdej prowadzonej w gospodarstwie działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej. Listę działalności rolniczych, dla których konieczne jest obliczenie SO ustala Komisja UE i jest ona zgodna z listą cech Badań Struktury Gospodarstw Rolnych. Duża liczba pozycji w zestawach Standardowej Produkcji odzwierciedla nie tylko zróżnicowanie rolnictwa we Wspólnocie, ale także ukazuje poziom stosowanej szczegółowości, zapewniający porównywalność dostarczanych wyników, a tym samym realnie odzwierciedlający sytuację w rolnictwie.

Przy zastosowaniu współczynników Standardowej Produkcji gospodarstwa rolne klasyfikowane są według dwóch charakterystyk:

- wielkości ekonomicznej,
- typu rolniczego.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego określana jest jako suma wartości standardowych produkcji (SO) wszystkich działalności rolniczych występujących w gospodarstwie. Wielkość ekonomiczna gospodarstwa wyrażana jest wartością SO w euro. Na podstawie tak ustalonej wielkości ekonomicznej dane gospodarstwo rolne zaliczane jest do odpowiedniej klasy wielkości ekonomicznej.

Typ rolniczy gospodarstwa rolnego określany jest na podstawie udziału poszczególnych działalności rolniczych w tworzeniu całkowitej wartości SO gospodarstwa. Typ rolniczy gospodarstwa odzwierciedla jego system produkcji.

W zależności od pożądanego stopnia dokładności, typy rolnicze gospodarstw zorganizowane są następująco:

---

³ SO dla grzybów odnosi się do 100 m² uprawy; SO dla drobiu odnosi się do 100 szt. zwierząt; SO dla pszczoł odnosi się do 1 ula (1 rodziny pszczelej).

- 8 typów ogólnych i grupę gospodarstw niesklasyfikowanych (oznaczanych z użyciem jednego znaku),
- 21 typów podstawowych i grupę gospodarstw niesklasyfikowanych (oznaczanych z użyciem dwóch znaków),
- 61 typów szczegółowych i grupę gospodarstw niesklasyfikowanych (oznaczanych z użyciem trzech znaków).

Z uwagi na rosnące znaczenie wielofunkcyjności gospodarstw rolnych, WTGR została uzupełniona o dodatkową „klasyfikację”, której kryterium jest udział przychodów z **działalności gospodarczej innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem** (z ang. Other Gainful Activities, w skrócie OGA) w całkowitych przychodach gospodarstwa (rolnictwo + OGA + dopłaty bezpośrednie). OGA to działalność, w ramach której wykorzystywane są albo zasoby gospodarstwa rolnego (ziemia, budynki, maszyny itp.) albo produkty tego gospodarstwa. W zależności od tego, jaki procent całkowitych przychodów gospodarstwa stanowi OGA, dane gospodarstwo zaliczane jest do jednej z trzech klas OGA.

Działalność gospodarcza inna niż rolnicza nie jest brana pod uwagę w typologii gospodarstw dokonywanej na podstawie działalności rolniczych - zarówno wielkość ekonomiczna jak i typ rolniczy nie uwzględniają OGA.

2.3. Zakres podmiotowy FADN

Minimalny próg określający gospodarstwo jako towarowe (oznacza to włączenie gospodarstwa do badań) wyrażony jest w euro. Wielkość ta ustalana jest oddzielnie dla każdego państwa członkowskiego (patrz: Tabela 1).

Tabela 1. Minimalne progi wielkości ekonomicznej i liczebność próby FADN w poszczególnych państwach członkowskich w 2010 r.

Państwa	Dolny próg wielkości ekonomicznej EUR	Liczba gospodarstw w próbie szt.	Struktura próby w europejskim FADN %
Austria	8 000	2 000	2,3
Belgia	25 000	1 200	1,4
Bułgaria	2 000	2 202	2,6
Cypr	4 000	500	0,6
Republika Czeska	8 000	1 417	1,7
Dania	15 000	2 150	2,5
Estonia	4 000	658	0,8
Finlandia	8 000	1 100	1,3
Francja	25 000	7 470	8,7
Grecja	4 000	5 500	6,4
Hiszpania	4 000	8 700	10,1
Holandia	25 000	1 500	1,7
Irlandia	4 000	1 300	1,5
Litwa	4 000	1 000	1,2
Luksemburg	25 000	450	0,5
Łotwa	4 000	1 000	1,2
Malta	4 000	536	0,6
Niemcy	25 000	8 800	10,2
Polska	4 000	12 100	14,1
Portugalia	4 000	2 300	2,7
Rumunia	2 000	6 000	7,0
Słowacja	15 000	523	0,6
Słowenia	4 000	908	1,1
Szwecja	15 000	1 025	1,2
Węgry	4 000	1 900	2,2
Wielka Brytania	25 000	2 500	2,9
(w tym: Irlandia Północna)	15 000	320	0,4
Włochy	4 000	11 137	13,0
Razem FADN UE		85 876	100

Źródło: Rozporządzenie Komisji nr 1291/2009 z 18 grudnia 2009 r. dotyczące wyboru gospodarstw przekazujących dane do celów określania dochodów gospodarstw rolnych.

2.4. Wybór próby gospodarstw rolnych z pola obserwacji FADN

Agencje łącznikowe FADN z poszczególnych państw opracowują corocznie plany wyboru gospodarstw rolnych do badań w ramach FADN⁴. Po ich opracowaniu i zaakceptowaniu przez Komitety Krajowe FADN, są one przekazywane w celu akceptacji przez Komitet Wspólnoty nadzorujący FADN.

Wewnątrz pola obserwacji FADN istnieje zróżnicowanie gospodarstw rolnych pod względem ich wielkości ekonomicznej i typu rolniczego.

Dla zapewnienia precyzyjnego odzwierciedlenia tego zróżnicowania w próbie badawczej pole obserwacji jest dzielone na warstwy. Pominięcie tej czynności w procesie wyboru próby, mogłoby spowodować brak właściwej reprezentacji niektórych rodzajów gospodarstw (np. dużych gospodarstw mlecznych w jednym regionie, czy małych gospodarstw sadowniczych w innym regionie). W procedurze warstwowania zbioru gospodarstw mają zastosowanie trzy kryteria:

- położenie regionalne,
- wielkość ekonomiczna,
- typ rolniczy.

2.5. Zakres przedmiotowy FADN

FADN regulowany jest przepisami prawa. Podstawowym dokumentem prawnym jest Rozporządzenie Rady nr 79/65 EWG z dnia 15 czerwca 1965 r. ustanawiające ten system i nakładające na każde państwo członkowskie obowiązek jego utworzenia. Ten przepis określił trzy podstawowe zasady obowiązujące w FADN. Spośród nich na pierwszym miejscu wyróżniona jest zasada dobrowolnego udziału rolników w tym systemie.

Zakres i format zbieranych danych rachunkowych w gospodarstwach rolnych dla potrzeb FADN, jest szczegółowo zdefiniowany w Rozporządzeniu Komisji nr 781/2009 z dnia 27 sierpnia 2009 r. oraz na podstawie dokumentu RI/CC 1256 r. 7 Farm Return Data Definitions z października 2011 r. Przepisy te wraz z powyższymi zmianami, obok szczegółowego wykazu zmiennych, zawierają także instrukcje dotyczące sposobu tworzenia tzw. sprawozdania z gospodarstwa rolnego FADN (The Farm Return) oraz definicje stosowanych pojęć.

---

⁴ Goraj L., Osuch D., Sierański W., Ziętek I.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN od roku obrachunkowego 2010 wersja z dnia 05-06-2010. IERiGŻ-PIB, Warszawa, 2010.

Kierując się zapisami tego rozporządzenia można stwierdzić w sposób bardzo ogólny, że gromadzone dane w ramach FADN:

- dotyczą wyłącznie gospodarstwa rolnego,
- odzwierciedlają stan i strukturę składników majątkowych a także stan i strukturę źródeł zobowiązań,
- odzwierciedlają strukturę przychodów i kosztów na poziomie gospodarstwa rolnego,
- w sposób szczególny uwzględniają elementy związane ze Wspólną Polityką Rolną (dotacje).

Zatem ze względów formalnych nie ma możliwości poszerzenia zakresu zbieranych danych rachunkowych w ramach Polskiego FADN⁵. Jedynym formalnym źródłem danych o dochodach rodzin rolniczych jest badanie budżetów gospodarstw domowych (w tym rodzin rolniczych) prowadzone przez Główny Urząd Statystyczny (GUS)⁶.

2.6. Cele opracowania

Za cele opracowania przyjęto:

- zbadanie struktury dochodów rodzin rolniczych w poszczególnych typach rolniczych, klasach wielkości ekonomicznej oraz klasach obszarowych gospodarstw rolnych,
- zbadanie struktury ilościowej gospodarstw według kwot dochodu rodziny rolniczej,
- zbadanie dochodów rodzin rolniczych, które osiągnęły dodatni dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego i jednocześnie dodatni dochód spoza gospodarstwa.

---

⁵ To jest właśnie powód odstąpienia od zbierania w ramach podstawowego zakresu Polskiego FADN danych o dochodach rodzin rolniczych pozyskiwanych spoza gospodarstwa rolnego, praktykowanego w rachunkowości rolnej organizowanej przez IERiGŻ-PIB do momentu uzyskania statusu Agencji łącznikowej FADN w Polsce.

⁶ W 2010 r. badaniem objęto 37 412 gospodarstw domowych, Budżety gospodarstw domowych w 2010 r., GUS, Warszawa 2011, str. 14.

W trakcie roku obrachunkowego zbierano dane w ujęciu miesięcznym z 4 rodzajów źródeł:

- pracy najemnej,
- świadczeń emerytalno-rentowych,
- innych świadczeń społecznych,
- pozostałych źródeł.

W przypadku zarejestrowanej działalności pozarolniczej ewidencjonowano jednorazowo za cały rok dochody po opodatkowaniu, podając dodatkowo symbol EKD/PKD.

Na potrzeby analizy dochodu spoza gospodarstwa rolnego została użyta środkowa wartość przedziału kwot dochodu, a w przypadku ostatniego przedziału przyjęto wartość 50 000 zł.

Informacje na temat dochodu netto z rodzinnego gospodarstwa rolnego wykorzystane zostały z danych rachunkowych zebranych w ramach Polskiego FADN (patrz: rozdział 2.4).

Do analizy statystycznej struktury gospodarstw zastosowano wykresy określające liczbę gospodarstw w poszczególnych typach rolniczych, w klasach wielkości ekonomicznej oraz w poszczególnych klasach obszarowych. Należy podkreślić, że tylko w odniesieniu do dwóch kryteriów: wielkości ekonomicznej i typu rolniczego uzyskane wyniki są reprezentatywne dla pola obserwacji Polskiego FADN. Grupowanie gospodarstw według zasobów ziemi zostało zastosowane w celu zaspokojenia zapotrzebowania odbiorców przyzwyczajonych do tego kryterium grupowania gospodarstw rolnych. W tym przypadku wyniki dla klas obszarowych ilustrują zmienność dochodów rodzin rolniczych w różnych klasach obszarowych gospodarstw rolnych, ale nie są reprezentatywne dla pola obserwacji Polskiego FADN.

Do analizy rozkładu według kwot dochodu rodziny rolniczej wykorzystano histogramy, a do analizy struktury dochodów rodzin rolniczych wykresy kolumnowe określające wielkość i strukturę dochodów rodzin rolniczych w poszczególnych grupach gospodarstw.

Do oceny zróżnicowania dochodów gospodarstw w próbie badawczej wykorzystano podstawowe statystyki opisowe tj. średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe oraz współczynnik zmienności.

Ze względu na elektroniczną technikę przetwarzania danych w przypadku niektórych wyliczeń mogą wystąpić różnice z tytułu zaokrągleń.

3.2. Jednostki badań

W opracowaniu wykorzystano dane rachunkowe z gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość rolną w 2010 r. dla potrzeb Polskiego FADN. Pochodziły one z 11 004 indywidualnych gospodarstw rolnych. Jest to część statystycznie reprezentatywnej próby liczącej 11 191 gospodarstw. Zbiór tych gospodarstw podzielono na dwa podzbiory, stosując następujące rozróżnienie:

- do zbadania struktury oraz rozkładów gospodarstw użyto informacji z 10 665 gospodarstw, które wypełniły ankietę dotyczącą dochodów spoza gospodarstwa rolnego rodziny rolnika (rozdział 5 i 6),
- do zbadania dochodów rodzin rolniczych z gospodarstwa grupowanych według typów rolniczych, wielkości ekonomicznej, powierzchni użytków rolnych wykorzystano dane z 4 728 gospodarstw, w których dochód spoza gospodarstwa oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego był większy od zera (rozdział 6).

Jak wspomniano w rozdziale 2.5, badanie dotyczące dochodów rodzin rolniczych spoza gospodarstwa rolnego prowadzone jest równoległe do badań Polskiego FADN i jest ekstra dobrowolne¹⁰. W ramach tego badania 668 rolników odmówiło wypełnienia ankiety, 4 728 rolników zadeklarowało dochód większy od zera, a pozostali (5 269 rolników) zadeklarowali dochód zerowy. Do tej grupy zaliczono również rolników, którzy wpisali zryczałtowany zwrot kosztów dla rolników z tytułu prowadzenia rachunkowości rolnej dla potrzeb Polskiego FADN w kwocie 200 zł. W badaniu nie uwzględniono 339 ankiet z biura w Gdańsku, które zaginęły w drodze.

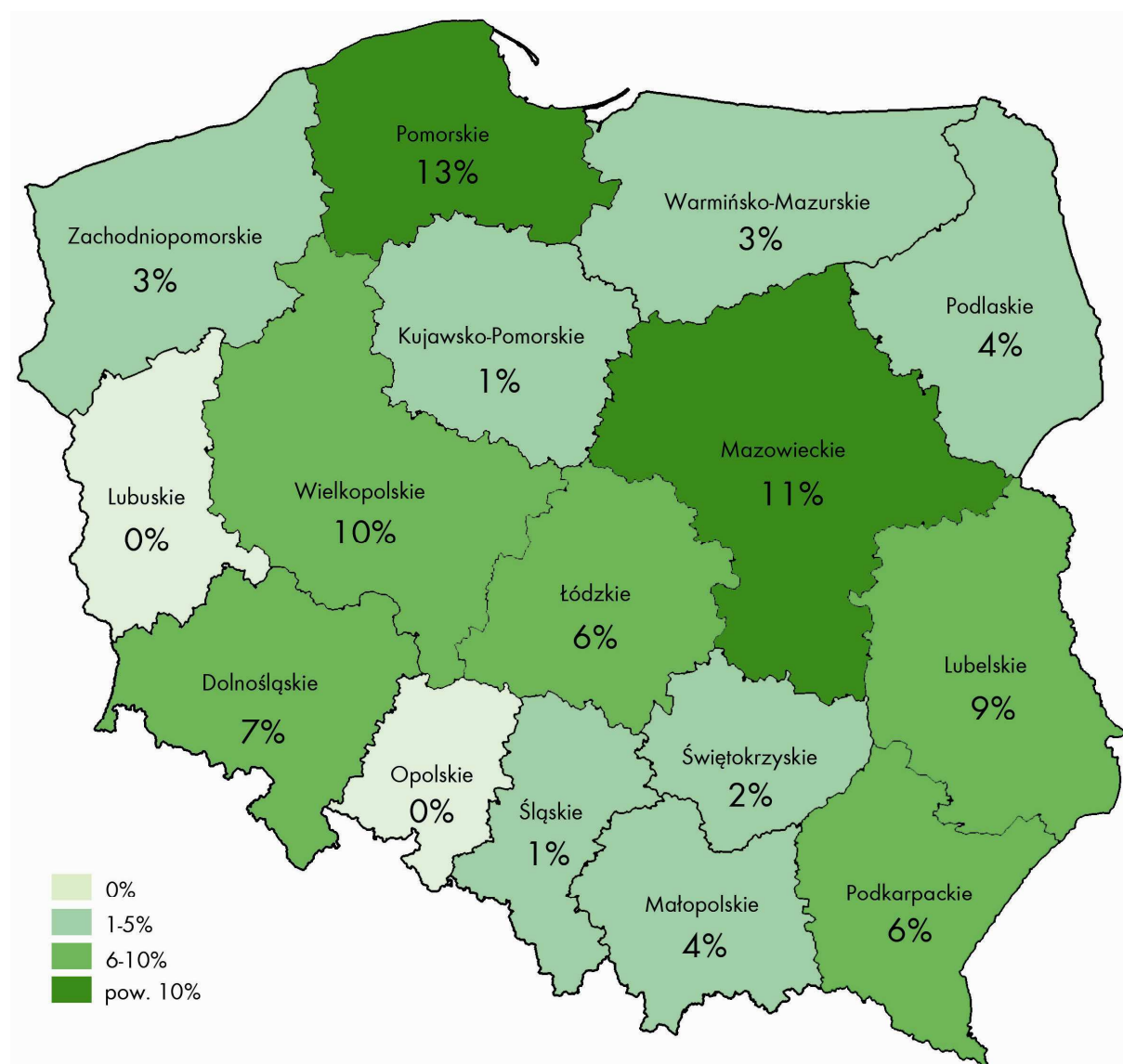
W celu zbadania stopnia uczestnictwa w badaniu w poszczególnych województwach obliczono udział rolników odmawiających udzielenia odpowiedzi w stosunku do wszystkich gospodarstw indywidualnych uczestniczących w Polskim FADN. Wyniki analizy dla poszczególnych województw przedstawiono na poniższej mapie (patrz: Mapa 2). Biorąc pod uwagę stopień „odmów” można zauważyć, że w dwóch województwach tj. pomorskim i mazowieckim odmówiło odpowiedzi powyżej 10% rolników (odpowiednio 13 i 11%). W województwie lubuskim i opolskim wszyscy rolnicy zaakceptowali wypełnienie ankiety badawczej, a w dwóch (w kujawsko-pomorskim i śląskim) odsetek „odmów” był śladowy (poniżej 1%). W porównaniu do 2009 roku¹¹ zmalał odsetek „odmów” uczestnictwa w badaniach i tylko w dwóch województwach kształtował się na poziomie 10 i więcej procent.

---

¹⁰ Sam udział rolników w Polskim FADN jest dobrowolny.

¹¹ L. Goraj, S. Mańko, P. Michalak, (2010): Poziom i struktura dochodów rodzin z gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość w 2009 roku. IERiGŻ-PIB, Warszawa

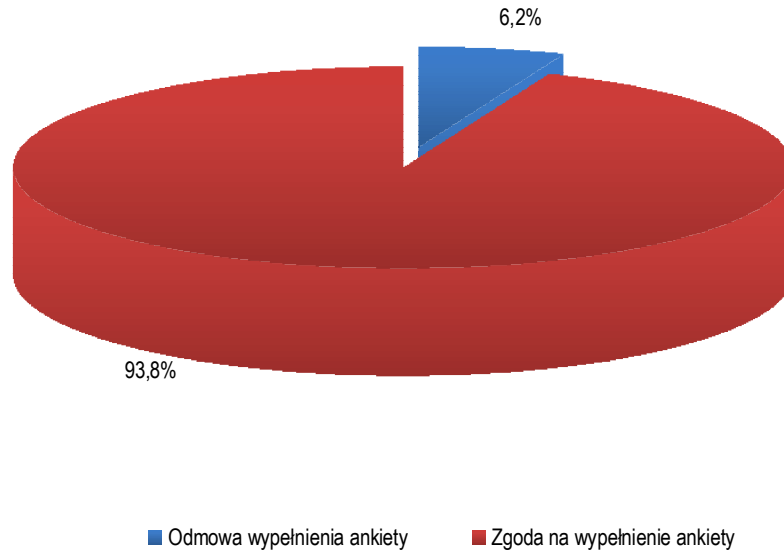
Mapa 2.   Udział odmów wypełnienia ankiety w poszczególnych województwach w 2010 roku

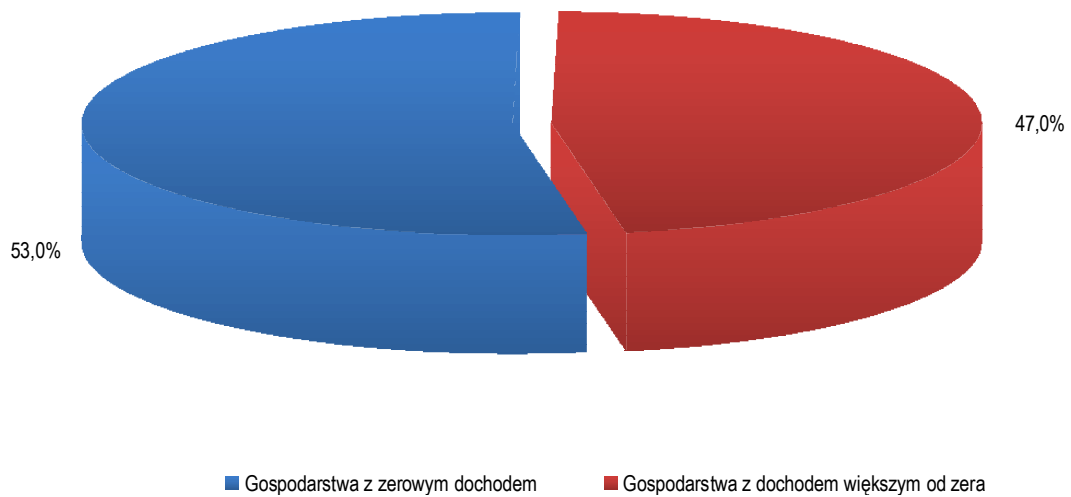
Z zestawienia ankiet branych pod uwagę w badaniu (patrz: Wykres 1) wynika, że prawie 94% gospodarstw wyraziło zgodę na udział w badaniu dotyczącym dochodów spoza gospodarstwa rolnego.

Rozkład struktury procentowej gospodarstw według wielkości zadeklarowanego dochodu spoza gospodarstwa rolnego wskazuje, że w 53% zwróconych ankiet deklarowano brak dochodu. W pozostałych 47% zadeklarowany dochód był powyżej zera (Patrz: Wykres 2).

Wykres 1. Struktura procentowa zwrotów ankiet w badanych gospodarstwach

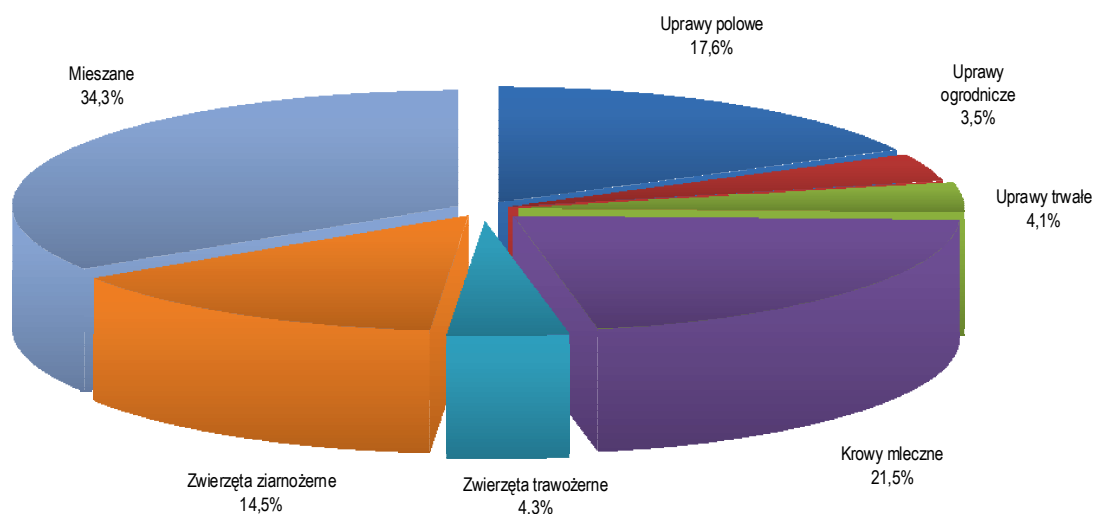
Wykres 2. Struktura procentowa gospodarstw domowych według zadeklarowanej wielkości dochodu spoza gospodarstwa rolnego

4. Struktura zbioru gospodarstw rolnych podlegających analizie dochodu gospodarstw domowych rolników

Badanie struktury dochodów rodzin rolniczych w poszczególnych gospodarstwach wykonano z uwzględnieniem 3 kryteriów grupowania: typu rolniczego (TF8), klasy wielkości ekonomicznej (ES6) i klasy obszarowej (UAA6). Pierwszym zastosowanym kryterium był typ rolniczy gospodarstwa.

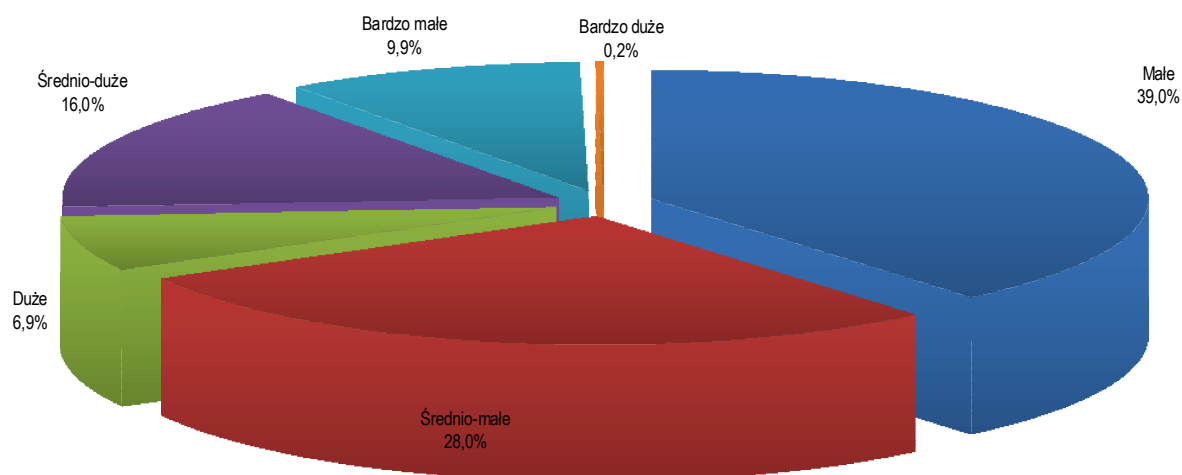
Wykres 3. Struktura gospodarstw rolnych według typów rolniczych (TF8)¹²

Analizując rozkład gospodarstw według typów rolniczych TF8 (patrz: Wykres 3) wynika, że najbardziej liczną grupą były gospodarstwa wielokierunkowe z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (powyżej 34%). W następnej kolejności znalazły się gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów mlecznych (21,5%), gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (17,6%) oraz w chowie zwierząt ziarnożernych (14,5%). W pozostałych trzech typach rolniczych odsetek gospodarstw nie przekroczył po 5% całości analizowanego zbioru.

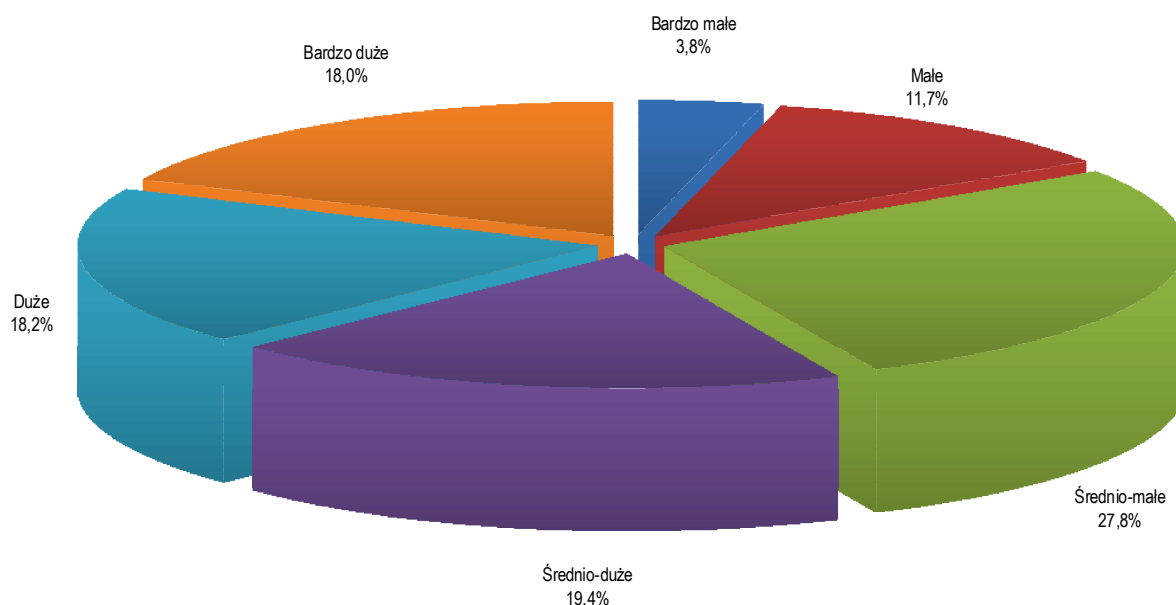
¹² Pełen wykaz typów rolnych został zamieszczony na str. 44, Załącznik 6.

Wykres 4. Struktura gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej (ES6)¹³

Rozkład zbioru gospodarstw według sześciu klas wielkości ekonomicznej, ES6 (patrz: Wykres 4), wskazuje na dominujący (83%) udział w badanym zbiorze trzech kolejnych klas wielkości ekonomicznej (małych, średnio-małych i średnio-dużych). Ich wielkość ekonomiczna zawiera się w przedziale od 8 tys. do mniej niż 100 tys. euro. Odsetek gospodarstw bardzo małych i dużych kształtował się na poziomie odpowiednio 9,9% i 6,9%. Najmniej liczną grupą były gospodarstwa bardzo duże (powyżej 500 tys. euro), stanowiące 0,2% badanej próby.

¹³ Pełen wykaz klas wielkości ekonomicznej został zamieszczony na str. 44, Załącznik 7.

Wykres 5. Struktura gospodarstw rolnych według klas obszarowych (UAA6)¹⁴

Z rozkładu zbioru gospodarstw według sześciu klas obszarowych wynika, że najliczniejszą grupą były gospodarstwa średnio-małe (27,8%). Powierzchnia użytków rolnych w tej grupie gospodarstw zawiera się w przedziale 10 – 20 ha (patrz: Wykres 5). Udział gospodarstw dużych i średnio-dużych wynosił odpowiednio 18,2 i 19,4%, a małych oraz bardzo dużych w granicach 11,7 i 18%. Najmniej liczną grupą były gospodarstwa należące do klasy poniżej 5 ha użytków rolnych (bardzo małe). Ich udział w całości gospodarstw wyniósł 3,8%.

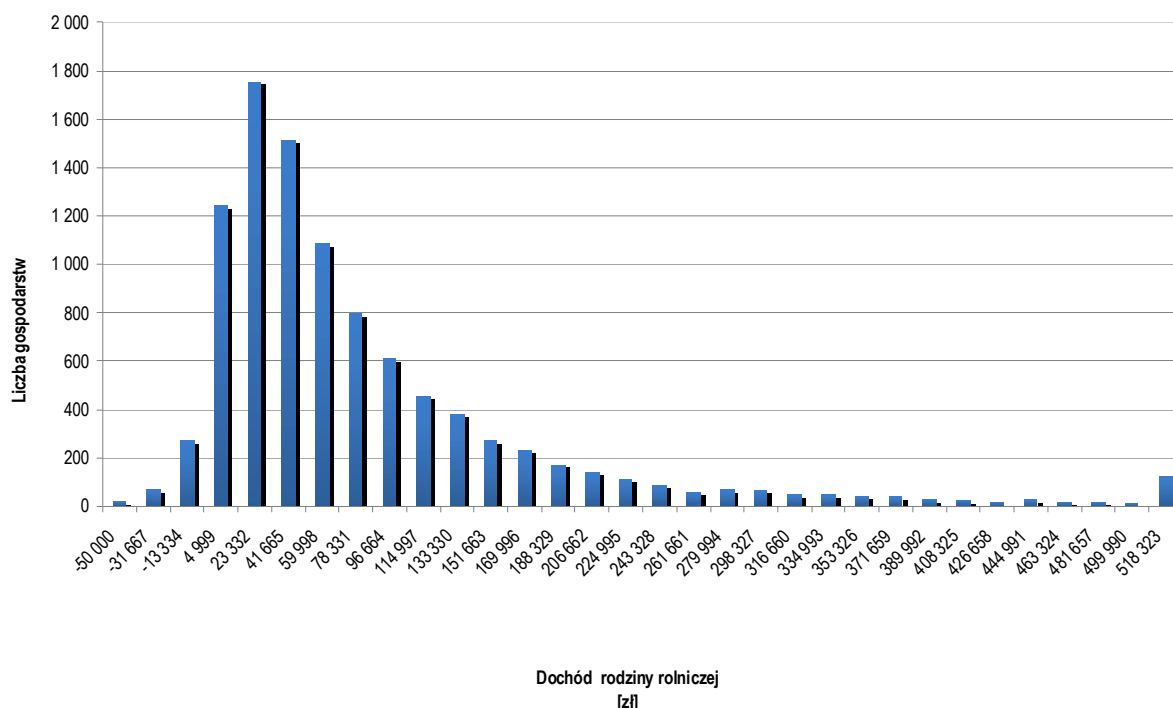
Z porównania struktury grup gospodarstw utworzonych według trzech różnych kryteriów wynika, że najbardziej równomierny rozkład wystąpił w przypadku zastosowania ostatniego kryterium grupowania, czyli według klasy obszarowej (UAA6). Największą nierównomiernością charakteryzował się rozkład liczby gospodarstw według typu rolniczego (TF8).

¹⁴ Pełen wykaz klas obszarowych został zamieszczony na str. 45, Załącznik 8.

5. Analiza rozkładu gospodarstw domowych według dochodu rodziny rolniczej

Średnia wartość dochodu rodziny rolniczej w badanej grupie gospodarstw, które wypełniły ankiety wyniosła 96 344 zł. W tej kwocie 94% stanowił dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego oraz 6% dochód spoza gospodarstwa.

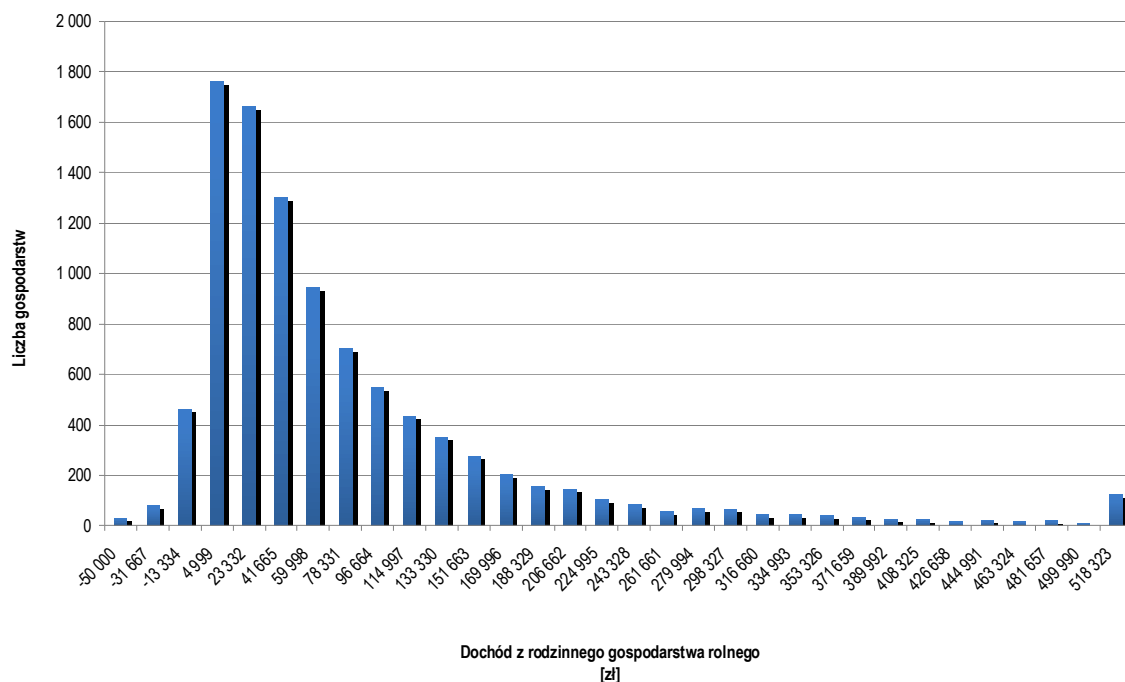
Wykres 6. Rozkład liczebności gospodarstw według dochodu rodziny rolniczej

Rozkład gospodarstw rolnych według wartości dochodu rodziny rolniczej (patrz: Wykres 6) był silnie prawoskośny, co oznacza, że większość gospodarstw z badanej zbiorowości uzyskała dochody mniejsze od średniej. Warstwami dominującymi w tym rozkładzie były gospodarstwa z dochodem mieszczącym się w granicach 5 - 42 tys. zł. Stanowiły one ponad 42% branej pod uwagę zbiorowości.

Rozkład tego zbioru gospodarstw wykazuje bardzo duże zróżnicowanie dochodów rodzin rolniczych. Fakt ten potwierdzają: wysoka wartość współczynnika zmienności, wynosząca 134% oraz odchylenia standardowego 129 303 zł.

Wykres 7. Rozkład liczebności gospodarstw według dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego

Biorąc pod uwagę rozkład gospodarstw według wartości dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (patrz: Wykres 7), należy zauważyć, że podobnie jak w rozkładzie gospodarstw według wartości dochodu rodziny rolniczej, dominującą warstwą (3 423 gospodarstw) były gospodarstwa z dochodem zawierającym się w przedziale od 5 tys. zł do 23 tys. zł. Także w tym przypadku rozkład liczby gospodarstw jest silnie prawoskośnie asymetryczny.

O dużym zróżnicowaniu dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego świadczą wyniki analizy statystycznej m.in. odchylenie standardowe wynoszące 129 810 zł i wartość współczynnika zmienności 143%. Wartość średnia tego dochodu wyniosła 90 475 zł.

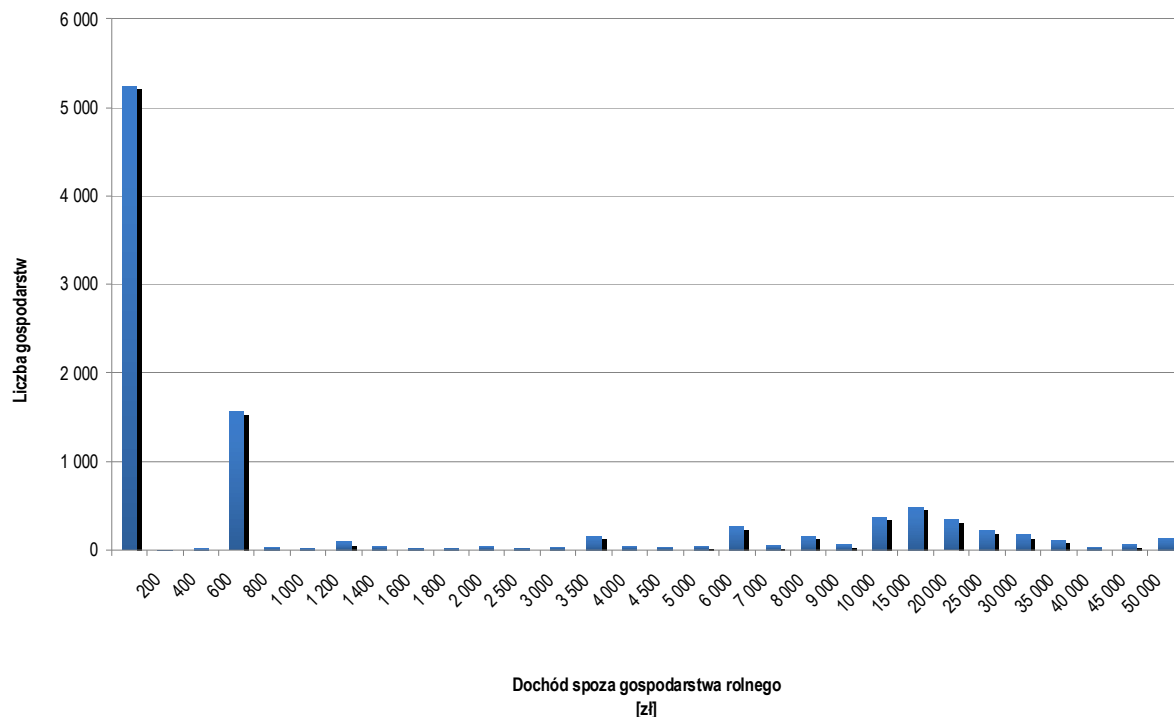
Trzecią, ostatnią cechą, którą poddano analizie statystycznej był dochód spoza gospodarstwa rolnego. Również w tym rozkładzie zaznaczyło się duże zróżnicowanie gospodarstw (patrz: Wykres 8). Średnia wartość dochodu spoza gospodarstwa rolnego wyniosła 5 869 zł, odchylenie standardowe 14 060 zł, a współczynnik zmienności 240%. Warstwą dominującą w rozkładzie według tego kryterium były gospodarstwa z dochodem o wartości do 200 zł.

W celu uzupełnienia dalszych analiz dodatkowo zbadano rozkład gospodarstw, w których zadeklarowany dochód spoza gospodarstwa był większy od zera. Warunek ten spełniało 4 728 gospodarstw. W tym przypadku histogram też obrazuje duże zróżnicowanie oraz znaczną amodalność rozkładu gospodarstw (patrz: Wykres 9). Średnia wartość dochodu spoza gospodarstwa w tym zbiorze gospodarstw wyniosła 12 482 zł, odchylenie standardowe 18 382 zł, a współczynnik

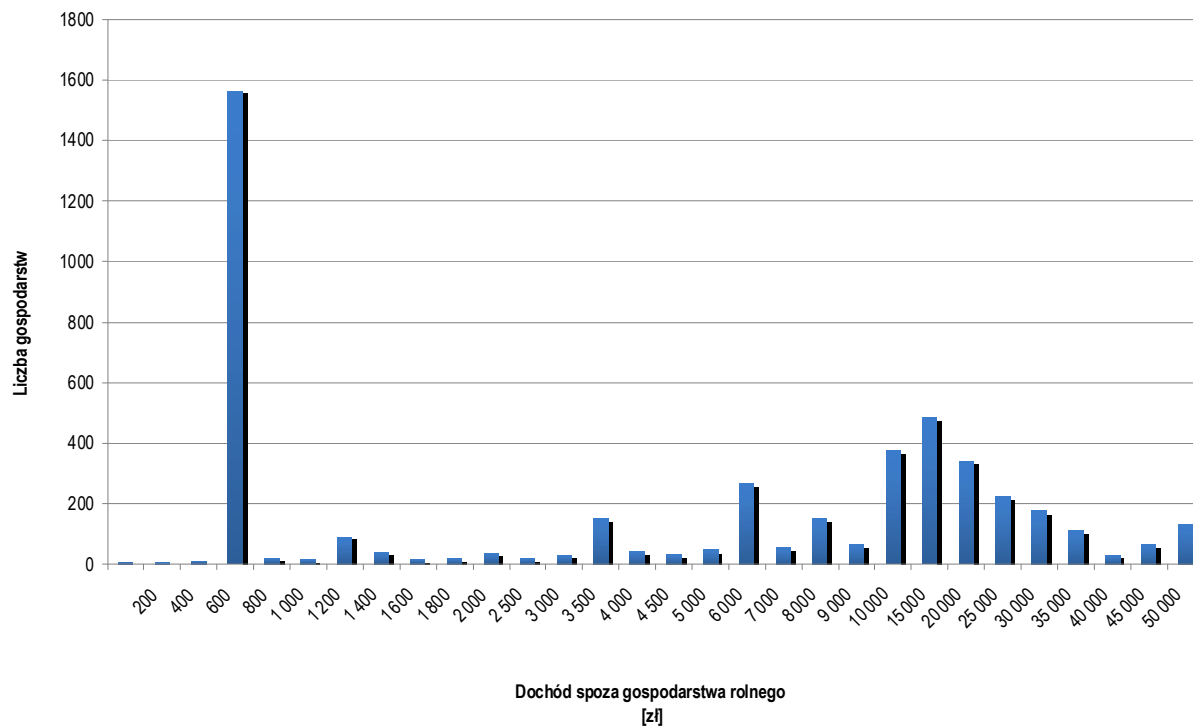

zmienności 147%. Najbardziej liczną grupę tj. 1 566 gospodarstw, stanowiły gospodarstwa z dochodem zawierającym się w przedziale od 600 do 800 zł.

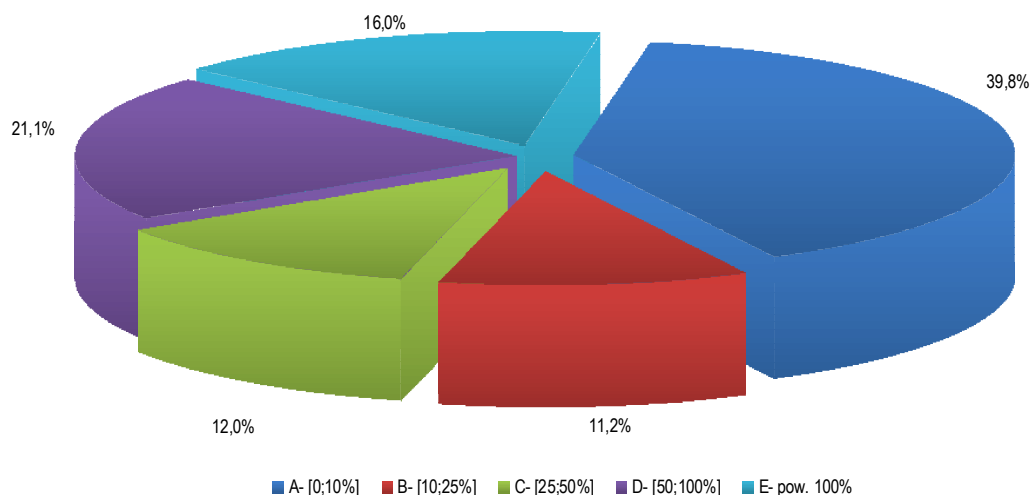
Wykres 8. Rozkład liczebności gospodarstw w grupie które wypełniły ankietę uzyskujących dochody spoza gospodarstwa

Wykres 9. Rozkład liczebności gospodarstw, uzyskujących dochody spoza gospodarstwa

Wykres 10. Wartość dochodu spoza gospodarstwa rolnego w relacji do średniego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej w 2010 roku (25 846 zł)

Wcześniejsze analizy uzupełniono o rozkład gospodarstw według arbitralnie przyjętych przedziałów kwot dochodu spoza gospodarstwa rolnego (Patrz: Wykres 10). Przedziały klasowe dochodów ustalono w odniesieniu do kwoty wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej, wynoszącego w 2010 roku 25 846 zł¹⁵. Dla tej analizy przyjęto następujące przedziały: A – 10% i mniej średniego wynagrodzenia netto, B – [10 – 25%) średniego wynagrodzenia netto, C – [25 – 50%), D – [50 – 100%) oraz E – powyżej 100%. Taki podział gospodarstw wskazał, że w ok. 37% badanych gospodarstw dochód spoza gospodarstwa rolnego był równy lub większy średniemu wynagrodzeniu netto w gospodarce narodowej.

¹⁵ Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

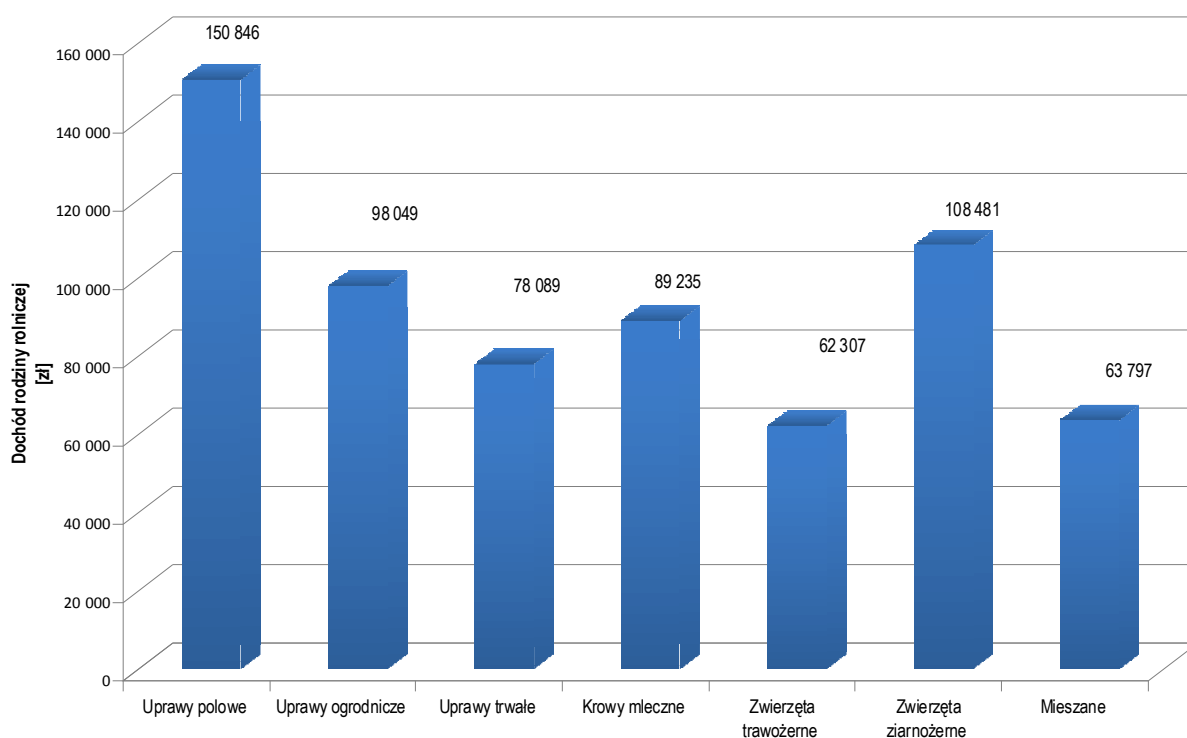
6. Analiza dochodów gospodarstw domowych rodzin rolniczych¹⁶

Analizę objęto dochody rodzin rolniczych z 4 728 gospodarstw rolnych pogrupowanych według typów rolniczych, wielkości ekonomicznej oraz powierzchni użytków rolnych, w których dochody z rodzinnego gospodarstwa rolnego oraz dochody spoza gospodarstwa osiągnęły dodatnie wartości. Średnia wartość dochodu rodzin rolniczych w grupie gospodarstw, które zrealizowały dochód spoza gospodarstwa wyniosła 63 297 zł. Na kwotę tę składało się 46 712 zł dochodu netto z gospodarstwa rolnego (74%) i 16 584 zł dochodu spoza gospodarstwa (26%).

6.1. Analiza struktury dochodów rodzin rolniczych z gospodarstw rolnych grupowanych według typów rolniczych (TF8)

Pod względem poziomu dochodu rodziny rolniczej najlepszą sytuację dochodową charakteryzowały się gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych oraz chowie zwierząt ziarnożernych. Zdecydowanie najmniejsze dochody zrealizowały gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych i w produkcji mieszanej. Średni dochód rodziny rolniczej w analizowanych siedmiu typach rolniczych zawierał się w przedziale od 62 307 zł do 150 846 zł (patrz: Wykres 11).

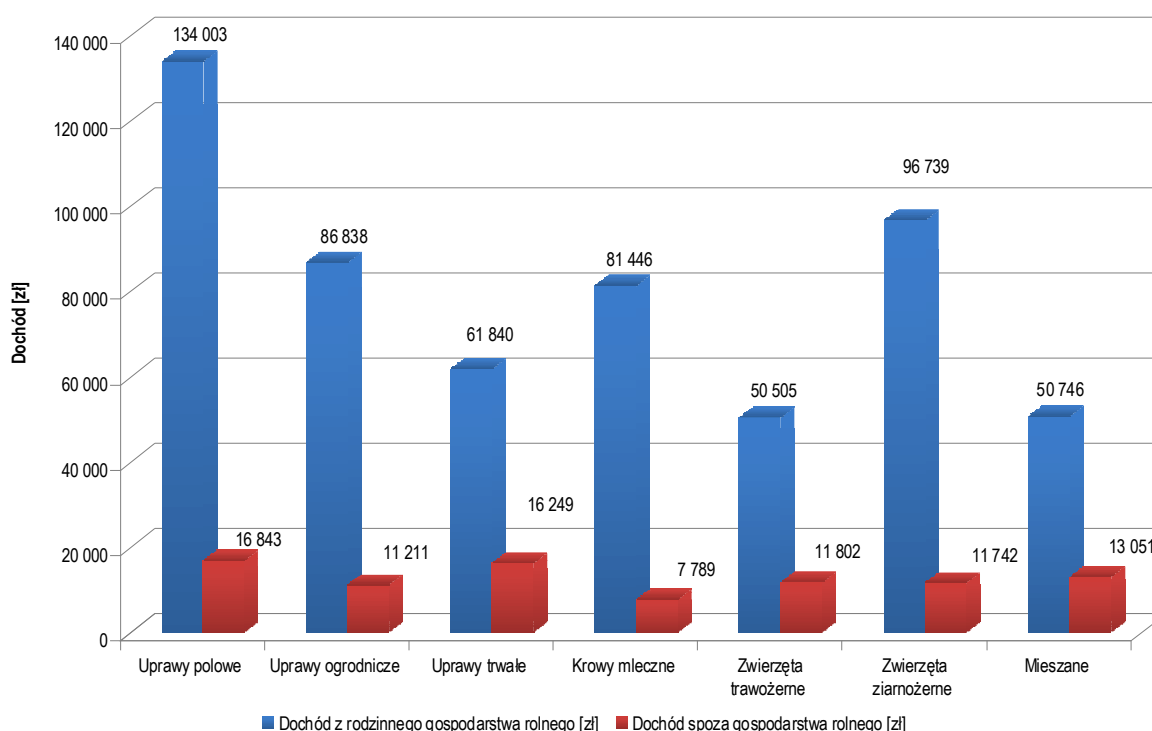
Wykres 11. Dochód rodziny rolniczej w poszczególnych typach rolniczych (TF8)

¹⁶ Dochód łączny obejmujący dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego i dochody spoza gospodarstwa.

W poszczególnych typach rolniczych dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego kształtował się w średnio w przedziale od 50 505 do 134 003 zł (patrz: Wykres 12). Największy dochód odnotowano w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych, chowie zwierząt ziarnożernych, w uprawach ogrodniczych i chowie krów mlecznych. We wszystkich tych czterech grupach wartość dochodu przewyższała 80 tys. zł. Z kolei dochód spoza gospodarstwa wynosił średnio od 7 789 zł (w grupie gospodarstw specjalizujących się w chowie krów mlecznych) do 16 843 zł (w grupie gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych).

Wykres 12. Wielkość i struktura rodzajowa dochodu rodzin rolniczych w poszczególnych typach rolniczych (TF8)

W badanym zbiorze gospodarstw, jak również w poszczególnych typach rolniczych, zauważalne jest duże zróżnicowanie wszystkich kategorii dochodu (patrz: Tabela 2). Świadczą o tym wartości współczynników zmienności, które mieszczą się w przedziale od 88% do 223%. Największe zróżnicowanie dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego występowało w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych (wartość współczynnika zmienności 223%) oraz w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych (161%). Z kolei największą zmiennością dochodu spoza gospodarstwa charakteryzowały się gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych (wartość współczynnika zmienności 199%), uprawach ogrodniczych (163%) oraz w chowie krów mlecznych (150%). Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (wartość współczynnika zmienności 197%) oraz w chowie zwierząt ziarnożernych (141%) odznaczały się największą zmiennością dochodu rodziny rolniczej.

Tabela 2. Charakterystyka różnych źródeł dochodu rodziny rolniczej w badanym zbiorze gospodarstw oraz w podziale na poszczególne typy rolnicze (TF8)

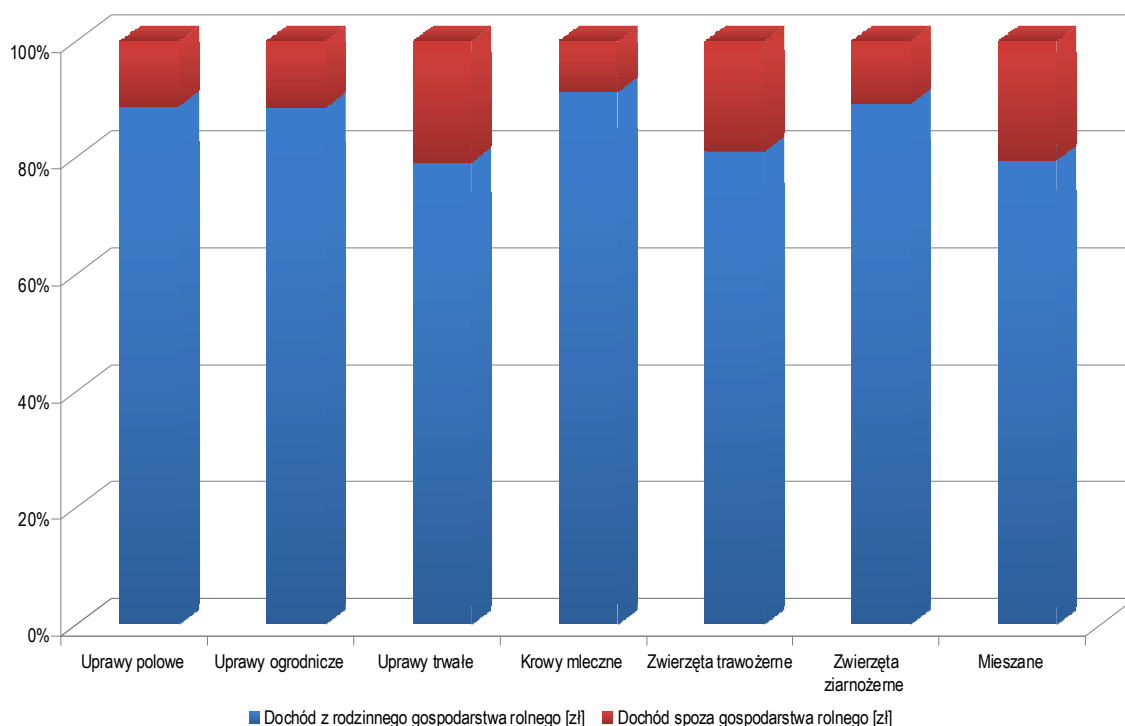
Wyszczególnienie	Typ rolniczy (TF8)	Średnia	Minimum	Maksimum	Odchylenie standardowe	Współczynnik zmienności
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Uprawy polowe	134 003	656	1 919 864	193 922	145%
Dochód spoza gospodarstwa		16 843	100	126 000	21 026	125%
Dochód rodziny rolniczej		150 846	1256	1 920 464	194 771	129%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Uprawy ogrodnicze	86 838	633	2 179 156	193 836	223%
Dochód spoza gospodarstwa		11 211	100	150 600	18 315	163%
Dochód rodziny rolniczej		98 049	1 233	2 179 756	193 588	197%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Uprawy trwałe	61 840	204,01	413 847	64 401	104%
Dochód spoza gospodarstwa		16 249	600	330 000	32 323	199%
Dochód rodziny rolniczej		78 089	1 677	414 447	70 227	90%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Krowy mleczne	81 446	584,26	666 283	79 899	98%
Dochód spoza gospodarstwa		7 789	400	101 200	11 655	150%
Dochód rodziny rolniczej		89 235	2 684	670 083	78 880	88%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Zwierzęta trawożerne	50 505	489,23	563 936	65 986	131%
Dochód spoza gospodarstwa		11 802	500	64 750	13 061	111%
Dochód rodziny rolniczej		62 307	1 700	564 536	65 798	106%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Zwierzęta ziamożerne	96 739	5,99	1 749 030	155 526	161%
Dochód spoza gospodarstwa		11 742	400	113 000	15 114	129%
Dochód rodziny rolniczej		108 481	2 824	1 749 630	153 385	141%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Mieszane	50 746	199,99	963 481	67 550	133%
Dochód spoza gospodarstwa		13 051	100	150 600	14 863	114%
Dochód rodziny rolniczej		63 797	879	971 881	67 698	106%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Cały zbiór	78 691	6	2 179 156	121 257	154%
Dochód spoza gospodarstwa		12 218	100	330 000	16 783	137%
Dochód rodziny rolniczej		90 908	879	2 179 756	121 358	133%

Największy udział dochodu spoza gospodarstwa w dochodzie rodziny rolniczej, odnotowano w trzech grupach gospodarstw (patrz: Wykres 13 oraz Załącznik 1):

- specjalizujących się uprawach trwałych (20,8%),
- mieszanych (20,5%),
- specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych (18,9%).

Biorąc z kolei pod uwagę udział procentowy wartości spożycia produktów gospodarstwa rolnego w wartości dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego, najwyższy wskaźnik procentowy odnotowano w gospodarstwach mieszanych (4,2%), a najniższy w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych (3%).

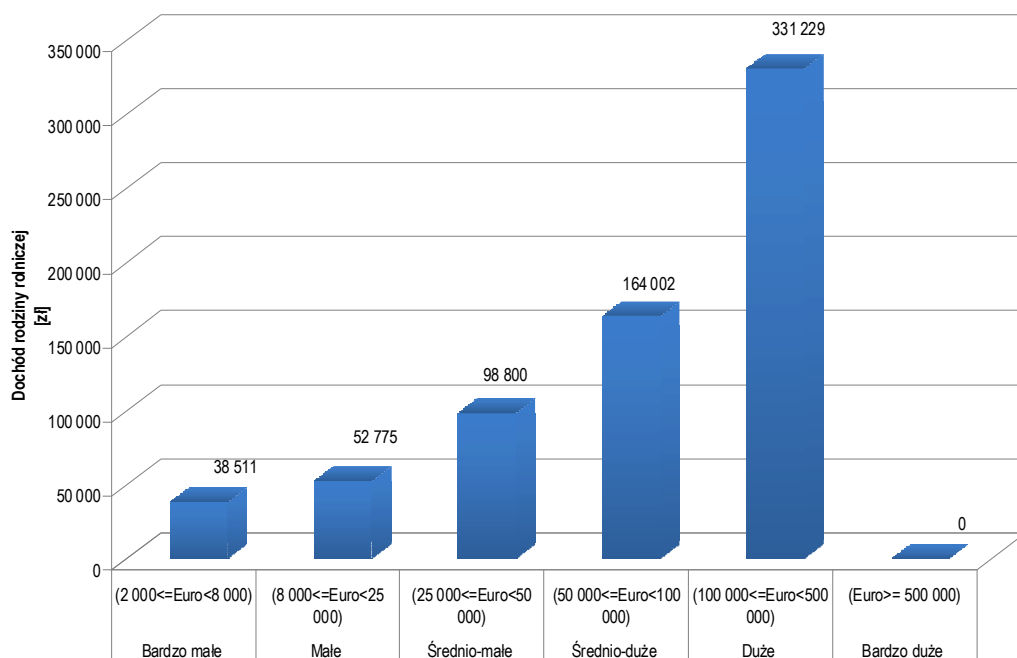
Wykres 13.   Udział dochodów spoza gospodarstwa rolnego w dochodzie rodzin rolniczych w poszczególnych typach rolniczych (TF8)

6.2. Analiza struktury dochodów rodzin rolniczych z gospodarstw rolnych grupowanych według klas wielkości ekonomicznej (ES6)

Analizując dochody rodzin rolniczych w gospodarstwach pogrupowanych według sześciu klas wielkości ekonomicznej (ES6) zauważono, że przeciętny dochód rodziny rolniczej zwiększał się w kolejnych klasach (patrz: Wykres 14 oraz Załącznik 2). Kwota tego dochodu zawierała się w przedziale od 38 511 zł dla gospodarstw bardzo małych (wielkość od 2 tys. do 8 tys. euro) do 331 229 zł dla gospodarstw dużych (wielkość od 100 tys. do 500 tys. euro). Oznacza to, że średni dochód w klasie gospodarstw dużych był prawie 9 razy większy niż w klasie gospodarstw bardzo małych. Te wyraźne zależności przekładają się na dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Średni dochód z rodzinnego gospodarstwa w klasie gospodarstw dużych przewyższył 17-krotnie średni dochód z klasy gospodarstw bardzo małych. Świadczy to o bardzo dużym zróżnicowaniu przeciętnego dochodu między klasami wielkości ekonomicznej. Należy nadmienić, że klasa gospodarstw bardzo dużych nie była odpowiednio reprezentowana w zbiorze (było tylko 5 ankiet z gospodarstw o takiej wielkości ekonomicznej, a zgodnie z zasadami FADN można przedstawiać wyniki z grupy liczącej co najmniej 15 gospodarstw).

Wykres 14. Dochód rodziny rolniczej w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej (ES6)*

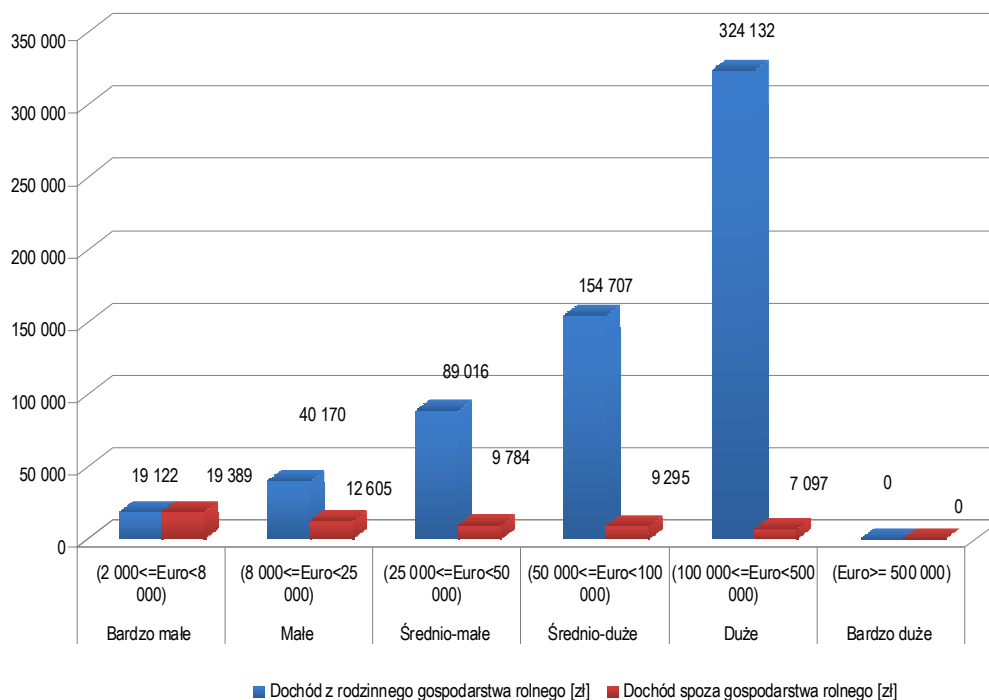

* Ze względu na zbyt małą liczebność gospodarstw powyżej 500 tys. euro, wyniki dla tej klasy nie są przedstawiane.

W przypadku dochodu spoza gospodarstwa relacje między klasami wielkości ekonomicznej kształtowały się inaczej (patrz: Wykres 15). Średni dochód spoza gospodarstwa rolnego

w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej wynosił od 7 097 zł (klasa gospodarstw dużych) do 19 389 zł (klasa gospodarstw bardzo małych). W żadnej klasie gospodarstw średni dochód spoza gospodarstwa rolnego nie przekroczył poziomu 20 tys. zł.

Wykres 15. Wielkość i struktura rodzajowa dochodu rodzin rolniczych w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej (ES6) *

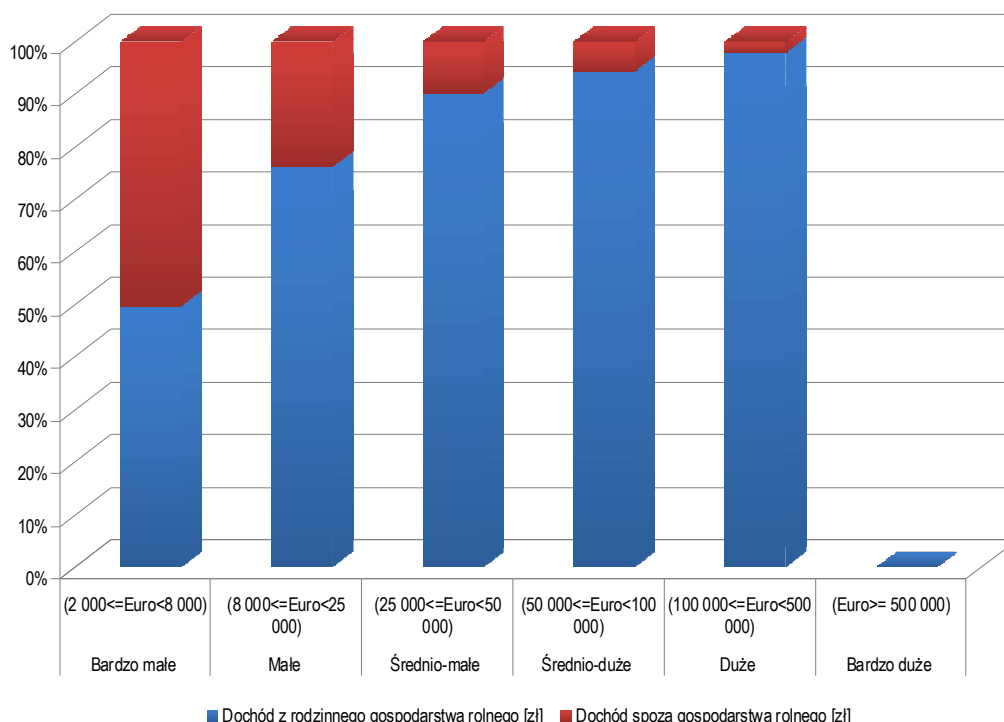
* Ze względu na zbyt małą liczebność gospodarstw powyżej 500 tys. euro, wyniki dla tej klasy nie są przedstawiane.

Wyniki statystyczne poszczególnych kategorii dochodu (patrz: Tabela 3) wskazują, że największym zróżnicowaniem charakteryzował się dochód spoza gospodarstwa rolnego. W szczególności jest to widoczne dla gospodarstw bardzo małych (wartość współczynnika zmienności 218%) oraz średnio dużych (174%). W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego, współczynnik zmienności przyjmował wartości zawierające się w przedziale od 69% w gospodarstwach dużych do 98% w gospodarstwach bardzo małych. Z kolei współczynnik zmienności dochodu rodziny rolniczej przy tym grupowaniu wahał się od 64% w gospodarstwach dużych do 97% w gospodarstwach bardzo małych. Uzyskane rezultaty potwierdzają występowanie istotnego zróżnicowania dochodów pomiędzy wyodrębnionymi klasami wielkości ekonomicznej.

Tabela 3. Charakterystyka różnych źródeł dochodu rodziny rolniczej w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej (ES6)

Wyszczególnienie	Wielkość ekonomiczna, klasyfikacja wg ES6	Średnia	Minimum	Maksimum	Odchylenie standardowe	Współczynnik zmienności
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Małe (8 000<=Euro<25 000)	19 122	200	163 654	18 304	96%
Dochód spoza gospodarstwa		19 389	300	210 000	19 597	101%
Dochód rodziny rolniczej		38 511	1 256	261 370	26 675	69%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Średnio-małe (25 000<=Euro<50 000)	40 170	5,99	355 378	34 716	86%
Dochód spoza gospodarstwa		12 605	100	330 000	15 910	126%
Dochód rodziny rolniczej		52 775	879	388 378	38 008	72%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Duże (100 000<=Euro<500 000)	89 016	431,5	454 400	61 093	69%
Dochód spoza gospodarstwa		9 784	100	150 600	15 478	158%
Dochód rodziny rolniczej		98 800	2 824	465 550	63 301	64%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Średnio-duże (50 000<=Euro<100 000)	154 707	584,26	892 417	113 152	73%
Dochód spoza gospodarstwa		9 295	300	104 800	16 212	174%
Dochód rodziny rolniczej		164 002	2 684	893 017	114 669	70%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Bardzo małe (2 000<=Euro<8 000)	324 132	12282,23	2 179 156	319 246	98%
Dochód spoza gospodarstwa		7 097	100	100 000	15 458	218%
Dochód rodziny rolniczej		331 229	17 895	2 179 756	321 507	97%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Bardzo duże (Euro>= 500 000)	.	.	.	.	.
Dochód spoza gospodarstwa		.	.	.	.	.
Dochód rodziny rolniczej		.	.	.	.	.

Wykres 16.**Udział dochodów spoza gospodarstwa rolnego w dochodzie rodziny rolniczej w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej (ES6) ***

* Ze względu na zbyt małą liczebność gospodarstw powyżej 500 tys. euro, wyniki dla tej klasy nie są przedstawiane.

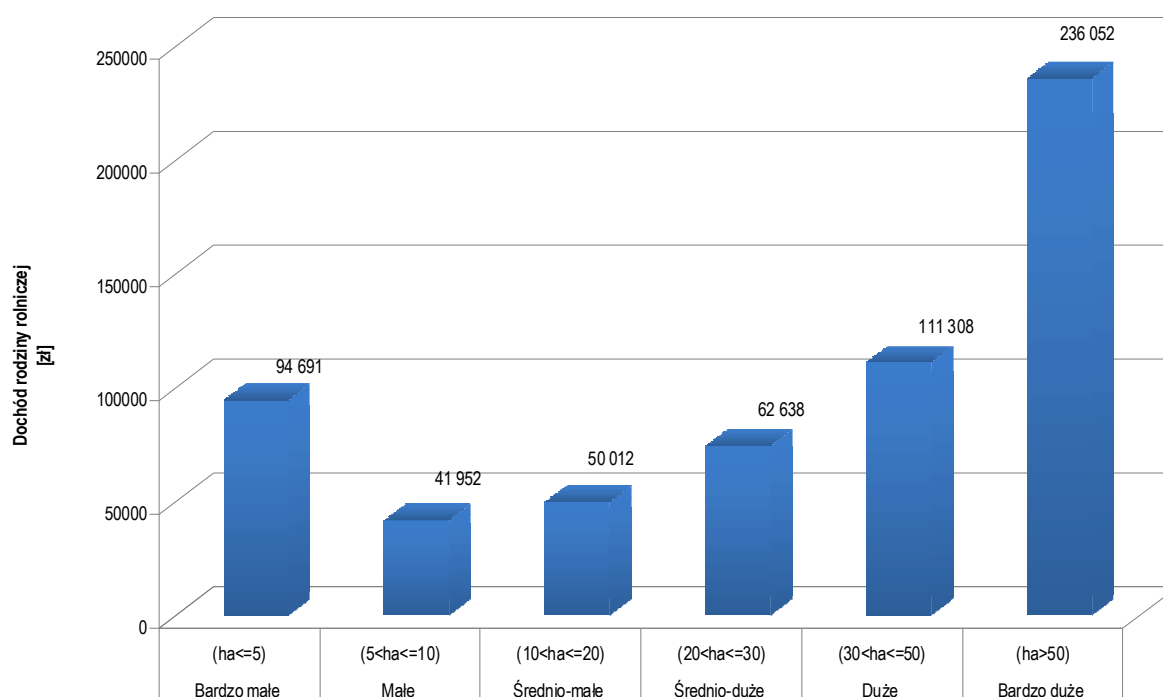
Największy udział dochodu spoza gospodarstwa w strukturze dochodu gospodarstwa domowego rodziny rolniczej (patrz: Wykres 16 oraz Załącznik 2), stwierdzono w gospodarstwach bardzo małych. W tej klasie ekonomicznej dochody ze źródeł zewnętrznych stanowiły 50,3% dochodu rodziny rolniczej. Również znaczący, wynoszący 23,9%, udział dochodów spoza rolnictwa w dochodach rodzin rolniczych uwidocznił się w gospodarstwach małych. W przypadku gospodarstw dużych dochód spoza gospodarstwa miał 2,1% udział w wartości dochodu rodziny rolniczej. Taka sama tendencja wystąpiła w stosunku wartości spożycia własnych produktów rolnych do wartości dochodu uzyskanego z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Najmniejszy udział tego spożycia zaznaczał się w gospodarstwach dużych i wynosił tylko 0,5%, a największy stanowił 7,7% w gospodarstwach bardzo małych.

Otrzymane wyniki wskazują na silną tendencję zmniejszania się znaczenia dochodu spoza gospodarstwa rolnego w dochodzie rodziny rolniczej wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Maleje również udział wartości spożycia w dochodzie z gospodarstwa rodziny rolniczej.

6.3. Analiza struktury dochodów rodzin rolniczych z gospodarstw rolnych grupowanych według klas obszarowych (UAA6)

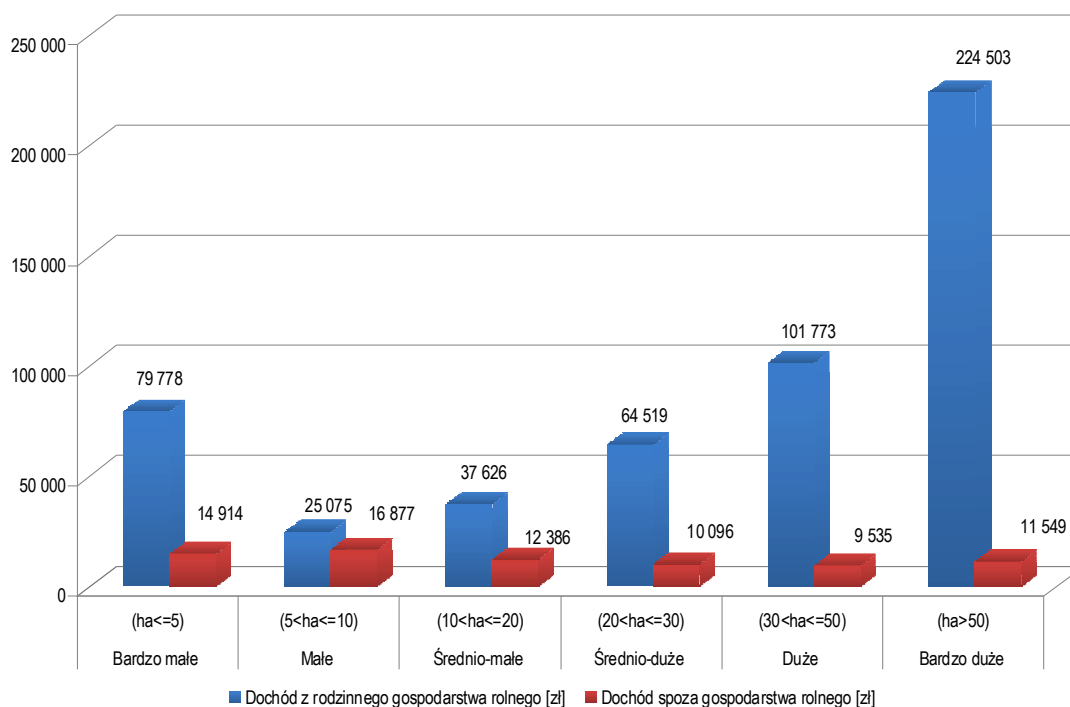
Ostatnim grupowaniem, jakie zastosowano dla potrzeb analizy dochodów rodzin rolniczych, był podział według posiadanych zasobów ziemi.

Wykres 17. Dochód rodziny rolniczej w poszczególnych klasach powierzchni użytków rolnych (UAA6)

Analizując kształtowanie się dochodów rodziny rolniczej w gospodarstwach pogrupowanych według 6 klas obszarowych zaobserwowano, że dochód ten rośnie wraz ze zwiększaniem się powierzchni użytków rolnych gospodarstwa (patrz: Wykres 17). Wyjątek stanowiły bardzo małe gospodarstwa, mniejsze niż 5 ha, w których odnotowana wartość dochodu była wyższa niż w gospodarstwach małych, średnio-małych a nawet średnio-dużych. To oznacza, że klasyfikacja gospodarstw według zasobów ziemi nie odwzorowuje zróżnicowania sytuacji dochodowej gospodarstw. Jednocześnie zaobserwowano, że dochód w klasie gospodarstw bardzo dużych (powyżej 50 ha) był ponad 5 krotnie większy od dochodu w klasie gospodarstw małych (od 5 do 10 ha). Średni dochód rodziny rolniczej zawierał się w granicach od 41 952 zł w gospodarstwach małych do 236 052 zł w gospodarstwach bardzo dużych.

Wykres 18. Wielkość i struktura rodzajowa dochodu rodzin rolniczych w poszczególnych klasach obszarowych (UAA6)

Kształtowanie się dochodów z rodzinnego gospodarstwa rolnego wykazuje podobną tendencję jak w przypadku dochodów rodziny rolniczej (patrz: Wykres 18). Wraz ze wzrostem obszaru gospodarstwa, zwiększa się średni dochód z rodzinnego gospodarstwa. Wyjątkowo w gospodarstwach bardzo małych dochód ten był wyższy niż grupie gospodarstw małych, średnio-małych i średnio-dużych. Wartości dochodów spoza gospodarstwa rolnego we wszystkich analizowanych grupach były zbliżone i kształtowały się w przedziale od 9 535 zł do 16 877 zł.

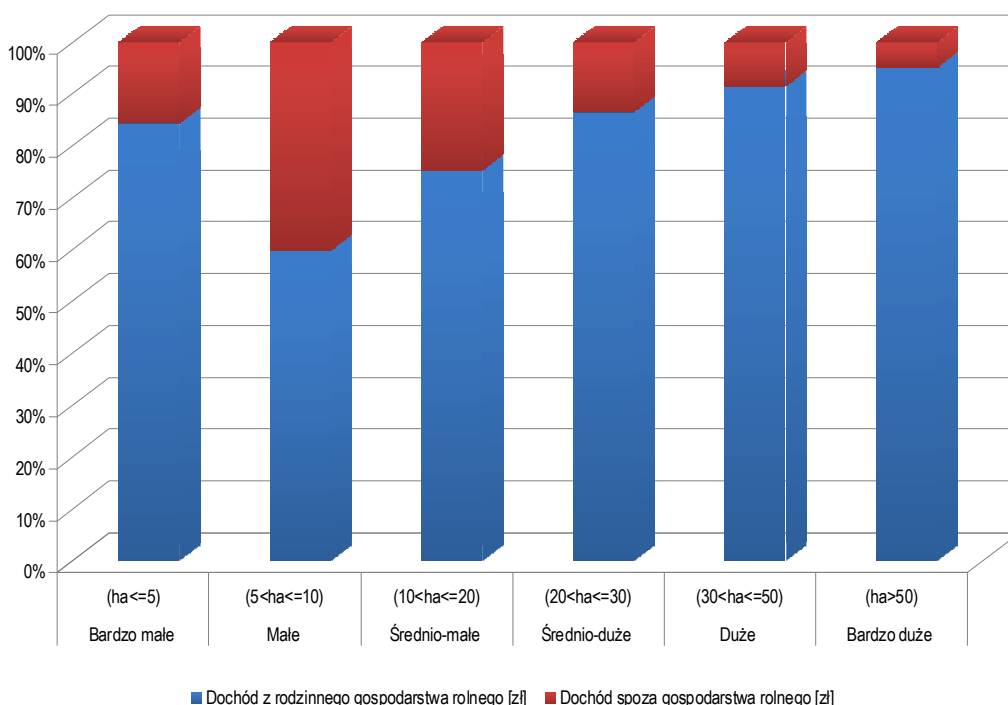
Statystyki obliczone dla tego rodzaju grupowania wykazały bardzo dużą zmienność dochodów. Wartość współczynnika zmienności dla dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego zawierała się w przedziale od 81% w gospodarstwach dużych do 346% w gospodarstwach małych. Silnie zróżnicowane były także dochody spoza gospodarstwa rolnego. Wartość współczynnika zmienności zawierała się w przedziale od 77% dla gospodarstw małych do 210% dla gospodarstw bardzo dużych. Duża zmienność występowała w dochodach rodziny rolniczej, w których wartość współczynnika zmienności zawierała się w przedziale od 77% w gospodarstwach średnio-dużych do 191% w gospodarstwach małych.

Tabela 4. Charakterystyka różnych źródeł dochodu rodziny rolniczej w poszczególnych klasach powierzchni użytków rolnych (UAA6)

Wyszczególnienie	Powierzchnia użytków rolnych, klasyfikacja wg UAA6	Średnia	Minimum	Maksimum	Odchylenie standardowe	Współczynnik zmienności
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Bardzo małe (ha<=5)	79 778	489,23	2 179 156	213 468	268%
Dochód spoza gospodarstwa		14 914	600	113 000	16 193	109%
Dochód rodziny rolniczej		94 691	1 677	2 179 756	211 365	223%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Małe (5<ha<=10)	25 075	5,99	238 308	26 763	107%
Dochód spoza gospodarstwa		16 877	100	330 000	21 469	127%
Dochód rodziny rolniczej		41 952	879	354 883	32 788	78%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Średnio-małe (10<ha<=20)	37 626	431,5	916 319	41 553	110%
Dochód spoza gospodarstwa		12 386	100	150 600	14 632	118%
Dochód rodziny rolniczej		50 012	1 233	917 519	42 226	84%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Średnio-duże (20<ha<=30)	64 519	1099,5	416 923	48 527	75%
Dochód spoza gospodarstwa		10 096	100	100 300	14 250	141%
Dochód rodziny rolniczej		74 615	1 700	469 034	50 121	67%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Duże (30<ha<=50)	101 773	1377,39	678 499	71 983	71%
Dochód spoza gospodarstwa		9 535	400	137 500	14 899	156%
Dochód rodziny rolniczej		111 308	5 821	679 099	71 894	65%
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	Bardzo duże (ha>50)	224 503	584,26	1 919 864	219 249	98%
Dochód spoza gospodarstwa		11 549	100	114 900	19 316	167%
Dochód rodziny rolniczej		236 052	2 684	1 920 464	220 466	93%

W gospodarstwach z wyższych klas obszarowych widoczne jest zmniejszenie znaczenia zewnętrznych źródeł dochodu w tworzeniu dochodu rodziny rolniczej (patrz: Wykres 19 oraz Załącznik 3). W gospodarstwach małych, dochód spoza gospodarstwa rolnego stanowił 40,2% dochodu rodziny rolniczej. Natomiast w grupie gospodarstw bardzo dużych, udział ten wyniósł tylko 4,9%. Podobna tendencja zachowała się w udziale wartości produktów gospodarstwa rolnego przekazanych na spożycie do gospodarstwa domowego. Największą relację procentową wartości spożycia do wartości dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego odnotowano w gospodarstwach małych i średnio-małych, odpowiednio 6,1% i 4,4%. Dla porównania wskaźnik ten w grupie gospodarstw bardzo dużych stanowił 0,7%.

Wykres 19. Udział dochodów spoza gospodarstwa rolnego w strukturze dochodu rodzin rolniczych w poszczególnych klasach obszarowych (UAA6)

7. Podsumowanie

Sytuacja ekonomiczna rodzin rolniczych kształtowana jest zarówno przez poziom dochodów z gospodarstwa rolnego jak i spoza gospodarstwa. W przypadku próby gospodarstw towarowych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN, zwraca uwagę stosunkowo niski udział rolników deklarujących dochody spoza gospodarstwa rolnego (około 32%). Tak mała liczba takich rolników może wynikać również z faktu, że w przypadku rodzin wielopokoleniowych, w których osoby starszego pokolenia dysponują własnymi dochodami z rent i emerytur i prowadzą odrębne gospodarstwo domowe, dochody ich nie zostały wykazywane w badaniach ankietowych. Można więc stwierdzić, że dla gospodarstw towarowych, które objęte są badaniami Polskiego FADN, głównym źródłem dochodu jest przede wszystkim gospodarstwo rolne.

Z analizy gospodarstw domowych uzyskujących dochody spoza gospodarstwa rolnego, wynika że najniższe dochody spoza gospodarstwa uzyskiwali rolnicy posiadający gospodarstwa zaliczane do średnich zarówno pod względem wielkości ekonomicznej jak i wielkości obszarowej. Jest to prawdopodobnie skutek tego, że dostępne dla tej grupy gospodarstw technologie produkcji wymagały większego zaangażowania pracy własnej w gospodarstwie rolnym. Gospodarstwa mniejsze ekonomicznie i obszarowo mają nadwyżki własnej siły roboczej ze względu na skalę produkcji, a gospodarstwa większe ze względu na wyższe wykorzystanie pracy najemnej i pracooszczędne technologie wytwarzania.

Szczególnie wysokie dochody spoza gospodarstwa rolnego uzyskiwali rolnicy prowadzący największe gospodarstwa rolne, co wynika z faktu, że w tych gospodarstwach była największa liczba osób prowadzących zarejestrowaną działalność poza rolniczą.

Załącznik 1. Struktura dochodu rodzin rolniczych w poszczególnych typach rolniczych (TF8)

Wyszczególnienie	Uprawy polowe	Uprawy ogrodnicze	Uprawy trwałe	Krowy mleczne	Zwierzęta trawożerne	Zwierzęta ziarnożerne	Mieszane
Liczba gospodarstw	692	179	190	1 066	220	555	1 549
Wielkość ekonomiczna [euro]	33 882,0	59 446,2	17 361,2	32 839,6	23 210,4	64 807,0	23 430,1
Powierzchnia użytków rolnych [ha]	60,0	6,8	13,0	28,1	27,1	27,8	24,4
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego [zł]	134 003	86 838	61 840	81 446	50 505	96 739	50 746
Spożycie [zł]	966	863	676	1 565	1 520	1 859	2 111
Udział spożycia w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego [%]	0,7	1,0	1,1	1,9	3,0	1,9	4,2
Dochód spoza gospodarstwa rolnego [zł]	16 843	11 211	16 249	7 789	11 802	11 742	13 051
Dochód spoza gospodarstwa rolnego [%]	100	100	100	100	100	100	100
w tym z:							
pracy najemnej	56,6	58,9	65,9	46,3	51,8	55,1	54,4
emerytur i rent	13,1	11,9	8,4	28,1	20,5	16,6	20,5
pozostałych świadczeń społecznych	1,4	3,7	2,1	6,5	5,8	2,4	4,0
innych źródeł	19,4	13,3	21,1	15,9	17,3	21,5	16,1
zarejestrowanej działalności poza rolniczej	9,5	12,2	2,5	3,2	4,5	4,3	5,1
Dochód rodziny rolniczej [zł]	150 846	98 049	78 089	89 235	62 307	108 481	63 797
Udział dochodu spoza gospodarstwa rolnego w dochodzie rodziny rolniczej [%]	11,2	11,4	20,8	8,7	18,9	10,8	20,5

Załącznik 2   Struktura dochodu rodzin rolniczych w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej (ES6)

Wyszczególnienie	Bardzo małe	Małe	Średnio-małe	Średnio-duże	Duże	Bardzo duże
	(2 000<=Euro<8 000)	(8 000<=Euro<25 000)	(25 000<=Euro<50 000)	(50 000<=Euro<100 000)	(100 000<=Euro<500 000)	(Euro>= 500 000)
Liczba gospodarstw	634	1 972	1 066	547	227	.
Wielkość ekonomiczna [euro]	6 172,2	15 397,7	35 410,1	68 303,0	158 168,0	.
Powierzchnia użytków rolnych [ha]	9,4	18,1	35,1	57,6	101,5	.
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego [zł]	19 122	40 170	89 016	154 707	324 132	.
Spożycie [zł]	1 470	1 611	1 725	1 666	1 659	.
Udział spożycia w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego [%]	7,7	4,0	1,9	1,1	0,5	.
Dochód spoza gospodarstwa rolnego [zł]	19 389	12 605	9 784	9 295	7 097	.
Dochód spoza gospodarstwa rolnego [%]	100	100	100	100	100	.
w tym z:						
pracy najemnej	63,1	58,0	46,3	41,1	25,2	.
emerytur i rent	15,0	18,1	23,6	20,2	17,2	.
pozostałych świadczeń społecznych	2,6	3,9	3,9	3,7	4,8	.
innych źródeł	13,2	17,1	19,5	25,0	27,2	.
zarejestrowanej działalności poza rolniczej	6,2	2,9	6,7	10,0	25,6	.
Dochód rodziny rolniczej [zł]	38 511	52 775	98 800	164 002	331 229	.
Udział dochodu spoza gospodarstwa rolnego w dochodzie rodziny rolniczej [%]	50,3	23,9	9,9	5,7	2,1	.

Załącznik 3. Struktura dochodu rodzin rolniczych w poszczególnych klasach powierzchni użytków rolnych (UAA6)

Wyszczególnienie	Bardzo małe	Małe	Średnio-małe	Średnio-duże	Duże	Bardzo duże
	(ha≤5)	(5<ha≤10)	(10<ha≤20)	(20<ha≤30)	(30<ha≤50)	(ha>50)
Liczba gospodarstw	190	694	1 445	791	705	626
Wielkość ekonomiczna [euro]	35 164,0	12 876,5	18 209,4	30 562,6	43 494,7	84 650,9
Powierzchnia użytków rolnych [ha]	2,9	7,8	14,6	24,6	38,1	97,6
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego [zł]	79 778	25 075	37 626	64 519	101 773	224 503
Spożycie [zł]	1 073	1 524	1 669	1 704	1 800	1 540
Udział spożycia w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego [%]	1,3	6,1	4,4	2,6	1,8	0,7
Dochód spoza gospodarstwa rolnego [zł]	14 914	16 877	12 386	10 096	9 535	11 549
Dochód spoza gospodarstwa rolnego [%]	100	100	100	100	100	100
w tym z:						
pracy najemnej	61,1	61,4	59,4	49,7	49,2	38,3
emerytur i rent	15,7	15,5	18,3	21,4	23,1	18,0
pozostałych świadczeń społecznych	3,8	3,0	3,7	4,7	4,7	1,9
innych źródeł	9,0	15,0	15,7	18,3	19,1	28,4
zarejestrowanej działalności poza rolniczej	10,5	5,2	2,9	5,9	3,9	13,3
Dochód rodziny rolniczej [zł]	94 691	41 952	50 012	74 615	111 308	236 052
Udział dochodu spoza gospodarstwa rolnego w dochodzie rodziny rolniczej [%]	15,7	40,2	24,8	13,5	8,6	4,9

Załącznik 4. Ankieta dotycząca dochodów spoza gospodarstwa rolnego rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym

**Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
- Państwowy Instytut Badawczy**

ul. Świętokrzyska 20
00-950 Warszawa 1
Skr. pocztowa 984
tel./faks: (48 22) 826 93 22, (48 22) 826 61 58
email: rachrol@fadm.pl
www.fadm.pl

Ankieta dot. dochodów spoza gospodarstwa rolnego rodziny rolnika w ____ r.

Imię i nazwisko pracownika biura rachunkowego: NPBR _____

W poniższej tabeli proszę wpisać, w odpowiedniej rubryce, **pr. przedziału** w którym określony dochód się znajduje.

		Dochody po potrąceniu zaliczek na podatek dochodowy				Dochody po opodatkowaniu
		z pracy najemnej	z emerytur i rent	z pozostałych świadczeń społecznych ¹⁾	pozostałe	z zarejestrowanej działalności pozarolniczej
		1	2	3	4	5
Styczeń	01					X
Luty	02					
Marzec	03					
Kwiecień	04					
Maj	05					
Czerwiec	06					
Lipiec	07					
Sierpień	08					
Wrzesień	09					
Październik	10					
Listopad	11					
Grudzień	12					
RAZEM	13					

¹⁾ np. odszkodowania z tyt. ub. społecznych; zasiłki.

Jeżeli prowadzona jest działalność pozarolnicza proszę podać krótki opis lub symbol EKD/PKD:

..... Symbol EKD/PKD: _____

Wyrażam zgodę na udostępnienie powyższych danych dla celów naukowo-badawczych IERiGŻ-PIB.

NIG: _____

.....
data i podpis rolnika

Załącznik 5. Wykaz kodów dla oznaczania przedziałów kwotowych, stosowany w zbieraniu danych o dochodach uzyskanych spoza gospodarstwa rolnego w 2010 r.

Nr przedziału	Przedziały kwot od – do [zł]
1	poniżej 200
2	200 – 399
3	400 – 599
4	600 – 799
5	800 – 999
6	1 000 – 1 199
7	1 200 – 1 399
8	1 400 – 1 599
9	1 600 – 1 799
10	1 800 – 1 999
11	2 000 – 2 499
12	2 500 – 2 999
13	3 000 – 3 499
14	3 500 – 3 999
15	4 000 – 4 499
16	4 500 – 4 999
17	5 000 – 5 999
18	6 000 – 6 999
19	7 000 – 7 999
20	8 000 – 8 999
21	9 000 – 9 999
22	10 000 – 14 999
23	15 000 – 19 999
24	20 000 – 24 999
25	25 000 – 29 999
26	30 000 – 34 999
27	35 000 – 39 999
28	40 000 – 44 999
29	45 000 – 49 999
30	50 000 i więcej

Załącznik 6. Grupowanie gospodarstw rolnych według typów rolniczych (TF8)

Typy rolnicze		Typy rolnicze podstawowe	
Symbol	Nazwa	Symbol	Nazwa
1	Uprawy polowe	15	Specjalizujące się w uprawie zbóż (łącznie z ryżem), roślin oleistych i wysokobiałkowych na nasiona
		16	Specjalizujące się w uprawie polowej różnych gatunków roślin
2	Uprawy ogrodnicze	21	Specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych) pod wysokimi osłonami
		22	Specjalizujące się w gruntowych uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych)
		23	Specjalizujące się w uprawie grzybów i w szkółkarstwie oraz uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych)
3	Winnice	35	Specjalizujące się w uprawie winorośli
4	Uprawy trwałe	36	Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (bez winorośli i oliwek)
		37	Specjalizujące się w uprawie oliwek
		38	Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe)
5	Krowy mleczne	45	Specjalizujące się w chowie bydła mlecznego
6	Zwierzęta trawożerne	46	Specjalizujące się w chowie bydła rzeźnego (w tym hodowla)
		47	Specjalizujące się w chowie bydła mlecznego i rzeźnego (w tym hodowla)
		48	Specjalizujące się w chowie owiec, kóz i innych zwierząt żywionych paszami objętościowymi
7	Zwierzęta ziarnożerne	51	Specjalizujące się w chowie trzody chlewnej
		52	Specjalizujące się w chowie drobiu
		53	Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi
8	Mieszane	61	Mieszane - różne uprawy
		73	Mieszane - różne zwierzęta, z przewagą zwierząt żywionych paszami objętościowymi
		74	Mieszane - różne zwierzęta, z przewagą zwierząt żywionych paszami treściwymi
		83	Mieszane - uprawy polowe i zwierzęta żywione paszami objętościowymi
		84	Mieszane - różne uprawy i zwierzęta

Załącznik 7. Grupowanie gospodarstw rolnych według wielkości ekonomicznej (euro), klasyfikacja ES6

ES6		Rozmiar w euro			
Bardzo małe	(1)	2 000	≤	€	< 8 000
Małe	(2)	8 000	≤	€	< 25 000
Średnio-małe	(3)	25 000	≤	€	< 50 000
Średnio-duże	(4)	50 000	≤	€	< 100 000
Duże	(5)	100 000	≤	€	< 500 000
Bardzo duże	(6)			€	≥ 500 000

Załącznik 8. Grupowanie gospodarstw rolnych według powierzchni użytków rolnych (UR), klasyfikacja UAA6

Wyszczególnienie	Powierzchnia użytków rolnych w ha
bardzo małe (AXS)	UR ≤ 5
małe (AS)	5 < UR ≤ 10
średnio - małe (AMS)	10 < UR ≤ 20
średnio - duże (AML)	20 < UR ≤ 30
duże (AL)	30 < UR ≤ 50
bardzo duże (AXL)	UR > 50

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB